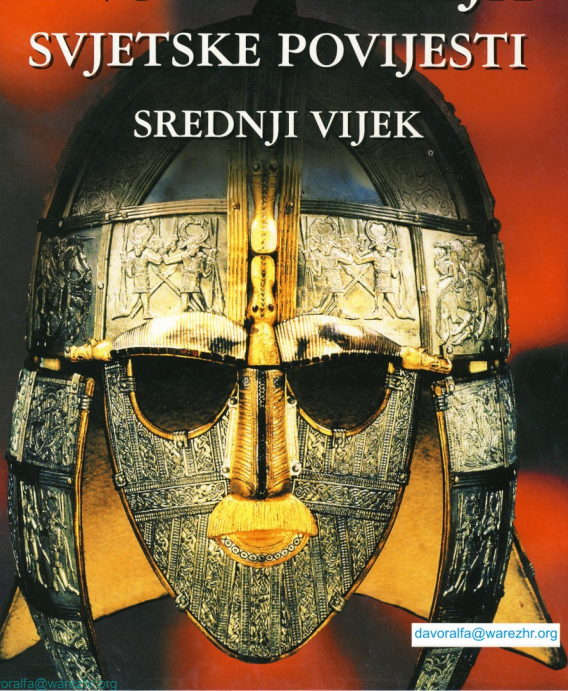

ILUSTRIRANA
ENCIKLOPEDIJA
SVJETSKE POVIJESTI
SREDNJI VIJEK

davoralfa@warezhr.org

SREDNJI VIJEK

Pogled na srednji vijek

U ovom dijelu knjige doznat ćete što se sve širom svijeta događalo između 500. i 1500. godine. Ovo razdoblje povijesti poznato je kao srednji vijek.

Svijet se mijenja

Do 500. godine Rimsko carstvo se raspalo, a Europom su lutala različita plemena u potrazi za mjestom gdje će živjeti. Tijekom sljedećih 500 godina plemena su se skrasila i stvorila svoja kraljevstva. Većinom kraljevstava vladali su moćni vladari, kršćani, koji su poticali umjetnost i znanost, ali su se i međusobno borili za zemlju.

U međuvremenu, u Arabiji je nastala nova religija, islam, a velika carstva su cvjetala u Africi, Aziji i u obje Amerike. Ta carstva su stoljećima bila izolirana od Europe, ali pred kraj srednjeg vijeka europski istraživači su zaplovili prema dalekim zemljama.

Papar

Biseri

Rubin

Kardamom

Granat

Europski istraživači i trgovci donosili su ovakve dragulje i začine s putovanja u Istočna carstva.

Kada i gdje?

Važni događaji i njihovi datumi prikazani su u okvirima. Ako datum ima ispred oznaku "o", to znači da stručnjaci nisu do kraja sigurni kada se taj događaj zbio. (Slovo "o" je skraćena za "oko".)

Kako biste vidjeli o kojem vremenskom razdoblju čitate, pogledajte vremensku skalu na dnu svake stranice. Osim toga, možete u kutu svake stranice vidjeti o kojem dijelu svijeta se radi. Različiti kontinenti i područja su označeni prema ovoj karti.

Ovo je kip Karla Velikog, velikog srednjovjekovnog vladara.

Srednjovjekovna umjetnička djela, poput slika i skulptura, često prikazuju značajne ljude i velike događaje. Ova umjetnička djela također pružaju fantastične pojedinosti o svakodnevnom životu.

Ovakvi rukopisi prikazuju vještinu redovnika koji su ih oslikali.

U mnogim dijelovima srednjovjekovnog svijeta ljudi su izradivali rukopisne knjige, zvane manuskripti. Znanstvenici su bilježili podatke o svojem vremenu, istraživači su opisivali svoja putovanja, a izumitelji su objašnjavali svoje zamisli. Vladini službenici su bilježili poreze, zakone i sudjenja, a pisci su stvarali pjesme i priče zasnovane na svakodnevnom životu.

Otkud znamo?

Iz srednjovjekovnih vremena su nam ostale mnoge zgrade i predmeti koji daju jasan dojam o životu u srednjem vijeku.

Druge srednjovjekovne građevine su sada u ruševinama, a neke su i zatrpane zemljom.

Znanstvenici, arheolozi, iskopaju takve zgrade i predmete, a koriste i računalnu tehnologiju kako bi stvorili sliku kako su predmeti nekada izgledali.

Ova isklesana glava je dio ruševina hrama Maja u Chichén Itzi, u Srednjoj Americi.

Internetske veze

Ova knjiga sadrži opise više od 50 internetskih stranica, probраних да upotrijebite informacije iz knjige. Ako imate pristup internetu i želite doznati više o povijesti svijeta, podite na Usborneovu adresu www.usborne-quicklinks.com, na kojoj ćete pronaći izravne veze prema svim internetskim stranicama navedenim u knjizi.

Odlazak na adresu

Najlakši način pristupanja internetskim stranicama iz ove knjige je upotreba Usborneovih brzih veza na adresi: www.usborne-quicklinks.com.

Na ovoj adresi ćete pronaći brze veze prema svim u knjizi spomenutim internetskim adresama. Slike koje možete besplatno presnimati na svoje računalo u knjizi su označene znakom ★.

Slike za skidanje

Sve mape i neke slike iz ove knjige možete kopirati i besplatno tiskati, ako ćete ih koristiti, recimo, za ilustriranje svojih domaćih zadaća.

Slike koje se mogu kopirati označene su sa ★. Ne smiju se koristiti u komercijalne svrhe. Za tiskanje slika, podite na www.usborne-quicklinks.com i slijedite upute za skidanje slika.

Predložene internetske stranice

Svaka knjiga započinje popisom zanimljivih internetskih adresa na kojima možete doznati više o tom povijesnom razdoblju. Recimo, popis adresa sadrži velike interaktivne stranice o drevnim Egipćanima, Grcima i Rimljanima.

U cijeloj knjizi se navode veze za važnije internetske stranice. U vrhu stranice pronaći ćete internetske adrese povezane s određenom stranicom. Na takvim stranicama možete igrati povijesne igre, obilaziti građevine, gledati video-zapise ili pronaći slike i nove podatke o temi koja se na toj stranici obrađuje.

Dostupnost stranicama

Ponekad ćete možda dobiti poruku da neka stranica nije dostupna. To je vjerojatno samo privremeno, pa pokušajte ponovo nekoliko minuta kasnije.

Nekim se stranicama može promijeniti internetska adresa ili se mogu ugasiti. Usborneove brze veze se redovito provjeravaju i ažuriraju. Zato, ako neka stranica postane nedostupna, pokušat ćemo je zamijeniti nekom sličnom.

Što vam je potrebno?

Svim internetskim adresama navedenim u ovoj knjizi može se pristupiti preko običnog kućnog računala i internetskog pretraživača (programa koji vašem računalu omogućava prikazivanje podataka s interneta). Evo popisa osnovnih elemenata:

- računalo s Microsoft® Windows® 95, 98, 2000, Windows® XP, Windows® Me operativnim sustavom i kasnijim verzijama,
- 64 Mb RAM,
- pretraživač, recimo Microsoftov® Internet Explorer 5, Netscape® Navigator 6 ili kasnije verzije,
- veza s internetom preko telefonskog modema ili preko brže digitalne ili kabelaške veze,
- priključak kod davatelja internetskih usluga.
- zvučna kartica.

Pomoć za internet

Kako biste doznali više o načinu korištenja interneta, učitaite internetski pretraživač i kliknite na "Help" pri vrhu ekrana.

Dobit ćete mnoštvo savjeta kako pretraživati mrežu, kako tiskati internetske stranice i kako označavati adrese koje biste kasnije željeli opet posjetiti.

Dodaci

Neke internetske stranice zahtijevaju dodatne programe za zvuk i video, animacije ili 3D slike. Ako otidete na takvu stranicu, a nemate dodatnu opremu, na ekranu će se pojaviti upozoravajuća poruka.

Na stranici se obično nalazi tipka na koju treba kliknuti kako biste preuzeli odgovarajući program. Drugi način je da otidete na www.usborne-quicklinks.com i kliknete na "Net help", kako biste odatle presnimili potrebne programe. Evo popisa programa koji će vam možda ustrebati:

QuickTime - omogućava gledanje filmova.

Shockwave® - omogućava gledanje animacija i interaktivnih programa.

RealPlayer® - omogućava gledanje filmova i slušanje zvuka.

iPIX® - omogućava gledanje panoramskih filmova.

Računalni virusi

Računalni virus je mali program koji može ozbiljno oštetiti vaše računalo. Virus može u računalo dospjeti pri preuzimanju programa s interneta, ili preko priloga (attachmenta) koji stignu elektronskom poštom.

Programe protiv virusa možete kupiti u prodavaonicama računalne opreme, a možete ih i skinuti s interneta. Prilično su skupi, ali ipak jeftiniji od popravka oštećenog računala. O virusima možete doznati više ako podete na www.usborne-quicklinks.com i kliknete na "Net Help".

Sigurnost na internetu

Usborneovi urednici su sve internetske stranice navedene u ovoj knjizi provjerili i ocijenili podobnima za djecu, premda tu ne postoje apsolutna jamstva i Usborne ne preuzima odgovornost za točnost ili podobnost podataka na bilo kojoj internetskoj adresi, osim vlastite. Preporučujemo da mladu djecu pri korištenju interneta netko nadgleda.

Ponekad, vrlo rijetko, pogrešno utipkana adresa može dovesti do otvaranja nepoželjne internetske stranice. Da biste to izbjegli, preporučamo da svim adresama pristupate preko www.usborne-quicklinks.com, umjesto izravnog utipkavanja adresa navedenih u ovoj knjizi.

Internetske stranice o srednjem vijeku

Ove stranice će vam pomoći da doznate više o srednjem vijeku. Da lako i brzo dođete do njih, idite na www.usborne-quicklinks.com.

Dinamičan pregled posljednjih 1000 godina, s video-klipovima, kartama, vremenskim skalama i kvizovima. Kliknite na prvih pet epizoda i doznajte više o ljudima i događajima širom srednjovjekovnog svijeta.

www.cnn.com/SPECIALS/1999/millennium/

Opći uvod u život u srednjovjekovnoj Europi, podijeljen po temama poput religije, građevina i odjeće. Stranica sadrži i nekoliko zabavnih interaktivnih aktivnosti.

www.learner.org/exhibits/middleages/

Kliknite na ljude i zgrade u srednjovjekovnoj ulici, da doznate kakav je bio život u srednjem vijeku. Osim toga, možete sudjelovati u streličarskom natjecanju i bacati rajčice na razbojnika sputanog u klade!

www.camelotintl.com/village/index.html

Stranica posvećena britanskim dvorcima. Kliknite na "Castle Learning Center" i doznajte obilje podataka o životu u dvorcu, ili izaberite "Castle Links" za prijelaz na stranice pojedinih britanskih dvoraca. Postoji i odjeljak o duhovima u dvorcima!

www.castles-of-britain.com/index.htm

Lijepo uređene stranice o velškim dvorcima. Odjeljak "Historical Essays" sadrži mnoštvo podataka i slika dvoraca i života u njima, a "Castle Terminology" objašnjava riječi povezane s dvorcima.

www.castlewales.com/home.html

Interaktivne stranice o oružju u dvorcu. Kliknite na "Medieval Arms Race" i doznajte više o oružju i opsadi.

www.pbs.org/wgbh/nova/losttemples/trebuchet/

Zabavne stranice o katedralama s interaktivnim aktivnostima, odjeljkom o srednjovjekovnom klesarstvu i vezama za stranice pojedinih katedrala.

www.bbc.co.uk/history/programmes/cathedral/index.shtml

Opširne stranice o srednjovjekovnoj arhitekturi, s fotografijama više od 100 građevina u Francuskoj i Britaniji. Stranica o katedrali u Chartresu je posebno dobra.

www1.pitt.edu/~medart/index.html

Opsežne stranice Metropolitan muzeja u New Yorku. Kliknite na "The Collection", pa izaberite "The Cloisters" ili "Medieval Art", kako biste vidjeli najljepše izložke iz muzejske srednjovjekovne zbirke.

www.metmuseum.org/

Ogromna virtualna galerija europskog slikarstva i kiparstva između 1150. i 1750. Slike su nevjerojatno jasne i mogu se povećati do pojedinosti. Podite na obilazak s vodičem, ili kliknite na "Artist Index" da vidite djela određenog umjetnika. Osim toga, možete koristiti pretraživač za pronalaženje određene skupine slika.

www.gallery.euroweb.hu/welcome.html

Izbor fantastičnih rukopisnih knjiga iz muzeja Getty u Los Angelesu. Kliknite na "Manuscripts", a potom izaberite jednu od četiri kategorije da razgledate rukopisne stranice s mnoštvom podataka.

www.mcweb.getty.edu/museum/works.html?main_wid=220

Tisuću rukopisnih stranica iz Nacionalne knjižnice u Parizu. Zbirka je podijeljena po temama, poput znanosti i tehnologije, sporta i zabave.

www.bnf.fr/enluminures/aaccueil.htm

Uvod u glazbene instrumente srednjeg vijeka i renesanse. Kliknite na ime instrumenta da vidite kako se na njemu svira, oslušnite ga i doznajte njegovu povijest.

www.s-hamilton.k12.ia.us/antiqua/instrumt.html

Na ovoj glazbenoj adresi možete oslušati više od sto melodija iz srednjeg vijeka i renesanse.

www.csupomona.edu/~jclark/emusic/

Jednostavan uvod u srednjovjekovnu legendu o kralju Arturu, sa slikama i glazbom.

www.camelotintl.com/legend/index.html

Uzbudljive stranice o normanskom osvajanju Engleske, s cjelovitom tapiserijom iz Bayeuxa i mnoštvom podataka o životu u ranom srednjem vijeku.

www.battle1066.com/

Veoma lijepe stranice o umjetnosti naroda Maja u Srednjoj Americi. Obidite grad Copán i pogledajte 140 slika s majanskih vaza.

www.home.epix.net/~miser_17/art.html

Spektakularni foto-obilazak Machu Picchua, grada Inka. Sadrži prizore unutrašnjosti hramova, palača i kuća.

www.ifip.com/Machupijchul.htm

Ovdje možete istraživati gradove i sela Pueblo Indijanaca s jugozapada SAD. Kliknite na mjesta na karti da pogledajte slike i opise. Ili podite na virtualni obilazak dva Pueblo grada i rekonstruirane Pueblo sobe.

www.colorado.edu/Conferences/chaco/tour/chacomap.htm

Ovo je španjolski grad Granada, kojim su u srednjem vijeku vladali Mauri. O Maurima moći ćete saznati više na srproj.lib.calpoly.edu/projects/eng/Zapata_Lizel_L/

Bizantinsko carstvo

Oko 400. godine Rimsko carstvo se podijelilo na dva dijela. Zapadni dio je, pod naletima ratničkih plemena, propao 476. godine, ali Istočno carstvo je trajalo još tisuću godina. Ostalo je zapamćeno kao Bizantinsko carstvo, jer se prijestolnica Konstantinopolj prvobitno zvala Bizantijum.

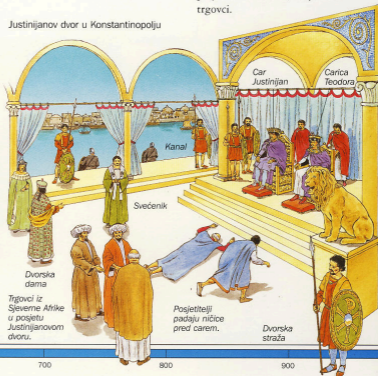
Justinijanovo carstvo

U 6. stoljeću bizantinski car Justinijan je osvojio mnoge zemlje koje su nekada bile dijelom Rimskog carstva. Pod njegovom vlašću Bizantinsko carstvo je bilo na svojem vrhuncu.

Vladavina carstvom

Justinijan je sanjao o stvaranju velikog kršćanskog carstva. Uz pomoć svoje žene Teodore donio je nove zakone i zapovjedio izgradnju mnogih crkava. Njegov dvor su posjećivali svećenici, umjetnici i trgovci.

Justinijanov dvor u Konstantinopolju

Mozaik bizantinskog cara Justinijana

★

Bizantinska umjetnost

Bizantinski umjetnici su bili čuveni po vezu na svili i obradi bjelokosti. Osim toga, stvarali su divne, blistave mozaike i ikone – vjerske slike na drvenoj podlozi.

Svilena tapiserija

Ikona Bogorodice s Kristom

Obrana carstva

Bizantinci su se stalno borili protiv muslimana, Arapa i Turaka. Prijetila su im i plemena sa sjevera, pa čak i križari iz zapadne Europe, koji su zapravo trebali biti na njihovoj strani (vidi str. 49).

Propast carstva

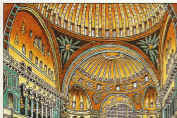
Nakon Justinijanove smrti carstvo je postajalo sve manje i manje, pa su do 1400. godine ostale samo zemlje oko Konstantinopolja. Vojska otomanskih Turaka je 1453. napala grad. Nakon šest tjedana borbe, Bizantinci su se predali i njihovo carstvo je uništeno.

Ova slika prikazuje posljednji napad Turaka na Konstantinopolj.

Bizantinski vojnici su iscrpljeni i slabi.

Vjerska podjela

Kršćani u Bizantinskom carstvu su razvili svoj stil gradnje crkava i službu su držali na grčkom umjesto na latinskom jeziku. Poglavar Bizantinske crkve bio je konstantinopoljski patrijarh.

Justinijan je sagradio katedralu svete Sofije u Konstantinopolju. (Kasnije je pretvorena u džamiju.)

Nakon mnogo svađa između patrijarha i pape (poglavara Zapadne crkve), Bizantinska crkva se odcepila od Zapadne.

Turska vojska ima moćne topove.

Važni datumi

- 395. Rimsko carstvo se dijeli na dva dijela.
- 476. Zapadno rimsko carstvo propada.
- 527.–565. Vladavina Justinijana u Bizantinskom carstvu.
- 1054. Istočna (pravoslavna) crkva se odvajala od Zapadne (katoličke).
- 1204. Križari osvajaju Konstantinopolj.
- 1261. Bizantinci potiskuju križare.
- 1453. Turska vojska osvaja Konstantinopolj.

Kraljevstva barbara

Rimljani su prvi upotrijebili riječ "barbari" da opisuju ratnička plemena koja su sa sjeveroistoka napadala njihovo carstvo. Barbari su prešli preko cijele Europe i uništili su Rimsko carstvo, ali su se oko 500. godine počeli naseljavati i osnivati svoja nezavisna kraljevstva.

Barbarski ratnik juriša u bitku

Barbarska sela

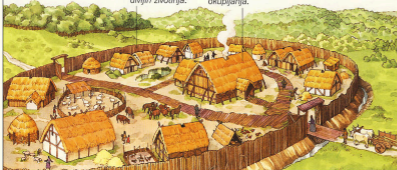
Barbari su željeli postati bogati kao Rimljani, ali zapravo su uništili rimski način života. Većina barbara je živjela u malim selima, ostavljajući rimske gradove u ruševinama.

Barbarsko selo

Životinje i ljudi žive u istoj kući.

Jaka ograda čuva selo od neprijatelja i divljih životinja.

Poglavličina kuća se koristi za okupljanja.

Frazačko kraljevstvo

Najveće barbarsko kraljevstvo stvorio je Klovis, poglavar Franaka. On je za prijestolnicu izabrao Pariz i tu je osnovao dinastiju. Frazačko kraljevstvo je trajalo 300 godina, a naslijedio ga je Karlo Veliki (vidi str. 24).

Klovis i njegova kraljica Klotilda, naslikani mnogo kasnije

Barbarske dragocjenosti

Neki barbari su bili vrlo vješti u obradi metala. Izrađivali su fine mačeve i pehare, kao i krune i broševe za svoje kraljeve i poglavice.

Vizigotska kruna

Važni datumi

- 429.–533. Vandalско kraljevstvo u sjevernoj Africi.
- o. 450.–1066. Angli i Saksunci vladaju dijelovima Britanije.
- 456.–711. Vizigotsko kraljevstvo u Španjolskoj.
- 481.–511. Klovis vlada nad Francima.
- 493.–555. Ostrogotsko kraljevstvo u Italiji.
- o. 500.–843. Frazačko kraljevstvo u Francuskoj i Njemačkoj.

Povratak kršćanstvu

Poganski bog

Većina barbara su bili pogani, to jest mnogobožci. Gdje god su se naseljavali, crkve su propadale. Oko 500. godine kršćanstvo je u mnogim dijelovima Europe gotovo nestalo.

Širenje kršćanstva

Crkveni poglavari u Rimu i Konstantinopolju odlučili su poslati svećenike da šire kršćanstvo. Svećenici su poslani i iz Irske, koju barbari nisu napadali.

Barbari su postupno primili kršćanstvo i u Europi je ponovo počela izgradnja crkava i samostana.

Irski redovnici su pokraj svojih samostana podizali rezbarene križeve.

Irski misionari

Redovnici i manuskripti

Većina barbara nije znala čitati i pisati, ali redovnici su skrblili da učenosti ne nestane. U svojim su samostanima čuvali knjige i umnožavali ih prepisivanjem. Takve rukom pisane knjige zovu se manuskripti i često su bogato oslikane.

Redovnici rade na manuskriptu

Ilustracija iz manuskripta nazvanog Kelska knjiga

Augustin i Angli

Redovnik po imenu Augustin poslan je iz Rima da propovijeda Anglima u jugoistočnoj Britaniji. Tisuće Angla su postali kršćani, a njihov kralj Ethelbert proglasio je Augustina za prvog nadbiskupa Canterburyja.

Augustin propovijeda Anglima

Kraljica Bertha je već kršćanka. Kralj Ethelbert

1200

1300

1400

1500

Uspion islama

Čovjek po imenu Muhamed počeo je 610. godine u Arabiji propovijedati novu vjeru. Tako je nastao islam, a njegovi vjernici se zovu muslimani.

Arabija u Muhamedovo vrijeme

Muhamedovo učenje

Muhamed je govorio da ljudi trebaju slušati Alaha, jedinog istinskog boga. Učio je muslimane da se mole pet puta dnevno, da daju novac siromasima i da tijekom mjeseca Ramazana ne jedu i ne piju od zore do mraka.

Muslimani idu na hadžiluk

Muhamed je također tvrdio da svi muslimani trebaju pokušati otići u Meku, islamski sveti grad. To je nazvano hadžiluk (hodočašće).

Džamije

Muslimani se mole u džamijama. Na molitvu poziva mujezin, stojeći na tornju, minaretu. U džamijama su zabranjene slike ljudi i životinja. Umjesto toga, ukrašene su šarenim pločicama.

Ova slika prikazuje muslimane kako se mole u dvorištu džamije. ★

Simbol islama je polumjesec.

Muslimani se prije molitve moraju oprati u fontani.

Ovo je mirhab. Uvijek je okrenut Meki.

Ovi ljudi se mole. Kleče na molitvenim tepisima, licem okrenuti Meki.

Ovo je unutrašnje dvorište džamije.

Ovi tornjevi se zovu minareti.

Ovo je minbar. Otud se narodu obraća svećenik, koji se naziva imam.

Kuran

Muslimani vjeruju da je Muhamed dobio mnoge poruke od Alaha.

Muhamedovi sljedbenici su zapisali te poruke u svetu knjigu koja se zove Kuran.

Ukrašene stranice Kurana

Širenje islama

Muhamed je počeo propovijedati u Meki, ali su ga bogati trgovci protjerali iz grada pa je 622. godine pobjegao u Medinu. Vojska iz Meke je 624. godine napala Medinu. Muhamed i njegovi sljedbenici su se odvažno borili i pobjedili u bitci kod Al Badra. Nakon te pobjede mnogi Arabljani su postali muslimani.

Prizor iz bitke kod Al Badra

Kalifi osvajaju

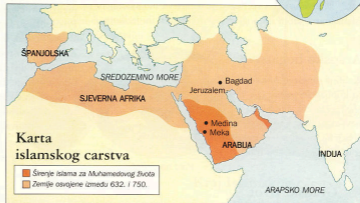
Nakon Muhamedove smrti, 632. godine, muslimanima su vladali kalifi. Kalifi su vodili mnogo ratova za širenje islama. Do 750. godine su izgradili prostrano islamsko carstvo, koje se pružalo od sjeverne Indije na istoku do Španjolske na zapadu.

Vojska jednog kalifa u borbi

Arapski trgovci s njihovim devama

Izgradnja džamija

U osvojenim zemljama kalifi su gradili džamije. Kamena kupola u Jeruzalemu dio je džamije izgrađene 50 godina nakon što su Arapi osvojili grad.

Kamena kupola u Jeruzalemu

Kupola se nalazi unutar džamije Al-Aqsa.

Trgovci i gradovi

Islam nisu širili samo vojnici, nego i trgovci. Arapski trgovci su putovali širom carstva i izvan njega i, gdje god bi se trgovci susreli, nicali su novi muslimanski gradovi.

Arapski svijet

Pripadnici arapske porodice Abasidi su 750. godine postali novi kalifi (vladari) islamskog carstva (vidi kartu na str. 15). Narod je u carstvu bio ujedinjen islamskom vjermom i mnogi su govorili arapskim jezikom.

Arapsko bogatstvo

Kalifi iz dinastije Abasida prikupljali su poreze iz cijelog carstva. Postali su nevjerojatno bogati, a živjeli su u prekrasnoj palači u Bagdadu (današnji Irak).

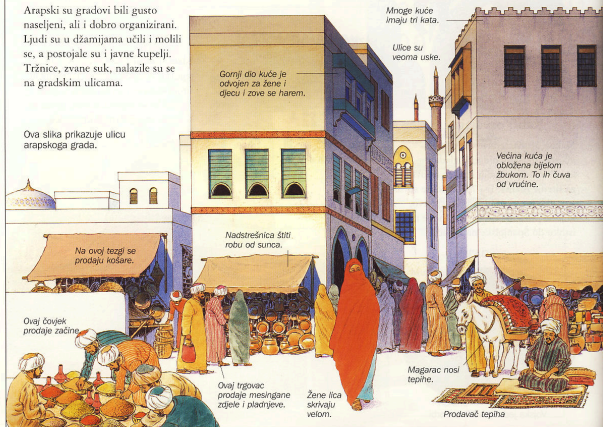

Kalif na masaži

Gradski život

Arapski su gradovi bili gusto naseljeni, ali i dobro organizirani. Ljudi su u džamijama učili i molili se, a postojale su i javne kupelji. Tržnice, zvane suk, nalazile su se na gradskim ulicama.

Ova slika prikazuje ulicu arapskoga grada.

Mnoge kuće imaju tri kata.

Ulice su veoma uske.

Gornji dio kuće je odvojen za žene i djecu i zove se harem.

Većina kuća je obložena bijelom žbukom. To ih čuva od vrućine.

Na ovoj težgi se prodaju košare.

Nadstrešnica štiti robu od sunca.

Ovaj čovjek prodaje začine.

Ovaj trgovac prodaje mesingane zdjele i pladnjeve.

Žene lica skrivaju velom.

Magarac nosi tepihe.

Prodavač tepiha

Učenje

Arapi su bili spremni preuzimati ideje drugih ljudi. Prikupljali su knjige iz cijelog svijeta i čuvali ih u knjižnicama. Arapski znanstvenici su proučavali djela iz drevne Grčke, Perzije, Indije i Kine i prevodili ih na arapski. Osim toga, napisali su i mnogo novih knjiga, a osnivali su i sveučilišta.

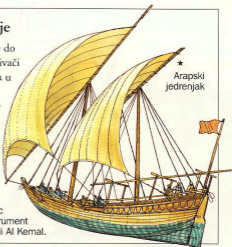
Znanstvenik predaje studentima

Plovidba i istraživanje

Arapski trgovci su plovili sve do Kine, Afrike i Indije, a istraživači su odlazili na duga putovanja u daleke zemlje. Moreplovci su koristili posebne instrumente za pronalaženje pravog puta.

Moreplovac koristi instrument koji su zvali Al Kemal.

Arapski jedrenjak

Medicinski instrumenti

Medicina i znanost

Arapski liječnici su mnogo znali o bolestima i izvodili su komplicirane operacije. Znanstvenici su otkrili kako se izrađuje čelik i kako se proizvode lijekovi.

Vodena ura

Svakih pola sata ptica zazviždi.

Sokol ispušta kuglicu u zmajeva usta.

Loptica prolazi kroz zmaja i pada na stona.

Jahač slona udara u bubanj.

Izumitelji su izrađivali nevjerojatne ure, ali i složene strojeve za navodnjavanje njiva.

Ovaj čovjek kupuje svilu.

Astronomija

Astronomi su proučavali noćno nebo i izrađivali zvjezdane karte. Te su karte pomagale moreplovcima i trgovcima da pronađu put preko mora i pustinja.

Arapski astronomi na poslu

Kraj Islamskog carstva

Iako su Abasidi sebe nazivali vladarima islamskog svijeta, njihovo carstvo se potkraj 8. stoljeća podijelilo. Nastala su posebna kraljevstva u Španjolskoj, Egiptu i Indiji, a vjerske razlike su podijelile stanovništvo.

Turska vojska je 1055. godine osvojila Bagdad. Turci su nadzirali kalife do 1258., kada je mongolska vojska napala Bagdad i ubila posljednjeg kalifa.

Arapske brojke

Arapi su od Indijaca naučili jednostavan način zapisivanja brojeva. Sve dotad većina ljudi je koristila rimske brojke, koje su bile previše složene i nisu imale nulu. Brojke koje danas koristimo potiču od arapskih brojeva.

٠ ١ ٢ ٣ ٤ ٥ ٦ ٧ ٨ ٩
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9

Arapske brojke od nule do devet

Važni datumi

- o. 570.–632. Muhamed živi u Arabiji. Većina Arabljana prelazi na islam.
- 632.–850. Prvi kalifi stvaraju ogromno Islamsko carstvo.
- 750.–1258. Kalifi Abasidi vladaju Islamskim carstvom.
- 1055. Turci preuzimaju vlast nad kalifima.
- 1258. Mongoli osvajaju Bagdad. Kraj Islamskog carstva.

Vikinzi kod kuće

Vikinzi potječu iz Švedske, Norveške i Danske (vidi kartu na str. 20). Njihovo ime vjerojatno znači "gusari", jer su bili strašni borci i pljačkaši. U svojoj zemlji Vikinzi su bili zemljoradnici, ribari i obrtnici.

Vikinški poljodjelac sije njivu.

Seoski život

Mnogi Vikinzi su bili poljodjelci. Uzgajali su žitarice i povrće, a od životinja krave, svinje, kokoši i koze. Lovili su i divlje životinje.

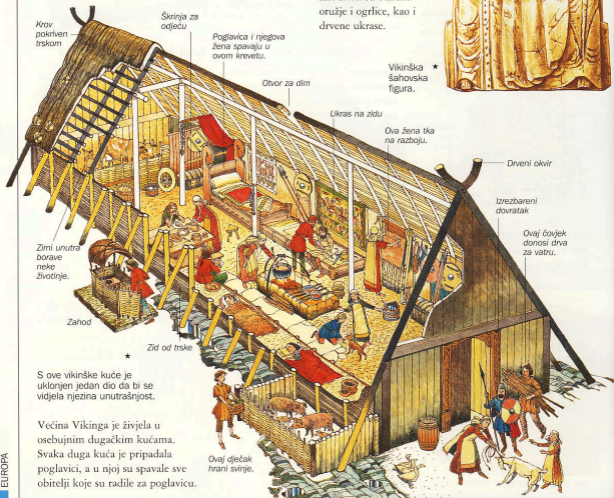

Obrti

Vikinzi su bili vješti u obradi metala i drveta. Izradivali su odlično oružje i ogrlice, kao i drvene ukrase.

Vikinška ★ šahovska figura.

Vikinške kuće

Krov pokriven trskom

Škrinja za odjeću

Poglavica i njegova žena spavaju u ovom krevetu.

Otvor za dim

Ukras na zidu

Ova žena tka na razboju.

Drveni okvir

Izrezbareni dovratnik

Ovaj čovjek donosi drva za vatru.

Zimi unutra borave neke životinje.

Zahod

★ Zid od trske

S ove vikinške kuće je uklonjen jedan dio da bi se vidjela njezina unutrašnjost.

Većina Vikinga je živjela u osebnim dugaćkim kućama. Svaka duga kuća je pripadala poglavici, a u njoj su spavale sve obitelji koje su radile za poglavicu.

Ovaj dječak hrani svinje.

Smrt i sahranjivanje

Vikinzi su umrle sahranjivali s hranom i dragocjenostima koje će ponijeti u drugi život. Ponekad su veliki ratnici sahranjivani na brodu. Vikinzi bi zapalili brod, jer su smatrali da tako odlazi u Valhalu, raj predviđen samo za ratnike.

Ova slika prikazuje vikinško sahranjivanje na brodu.

Grob označen kamenjem poredanim u obliku broda.

Nadgrobni kamen s uklesanim runama (vrsta slova).

Ožalošćenici

Oružje

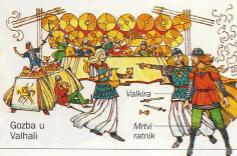
Kovčeg prepun blaga

Ratnik je pokriven šatorom (ovdje je dio uklonjen).

Ratnikova omiljena robnija i životinje su ubijeni i bit će sahranjeni s njime.

Valhala

Vikinzi su vjerovali da mrtvi ratnici odlaze u Valhalu, dom njihovog glavnog božanstva, gdje se danju bore, a noću goste. Tamo se o njima brinu lijepe djevojke, valkire.

Gozba u Valhali

Valkira

Mrtvi ratnik

Glavni bog Odin ispred Valhale

Vikinške gozbe

Vikinzi su priredivali velike gozbe za proslavu pobjeda. Glazbenici su svirali harfe i frule, a pjesnici (skaldji) su recitali duge pjesme o junačkim djelima.

Vikinška gozba

Skald (pjesnik)

Vikinška osvajanja

Karta vikinškog svijeta

Vikinzi nisu imali dovoljno obradive zemlje za sve, pa su oko 790. godine neki od njih počeli napuštati domovinu. Razbojnici su napadali obale Europe, istraživači su tražili nove krajeve, a trgovci i naseljenici su plovili prema dalekim zemljama.

Pljačkaši

Vikinški pljačkaši su više od 300 godina bili strah i trepet Europe. Stizali su brzim brodovima, prodirali na kopno, pljačkali sela i gradove i povlačili se.

Ova slika prikazuje pljačku sela. Dio crkve je uklonjen da se vidi unutrašnjost.

Vikinški pljačkaš *

Pljačkaši su napadali velike dijelove Britanije, Irske, Francuske i Italije. Kasnije su se neki u tim zemljama i naselili.

Pljačkaši kradu blago iz crkava i kuća.

Oko 1100. godine pljačke su prestale. Mnogi vikinzi su primili kršćanstvo i postali su manje ratoborni.

Mnogi ljudi su ubijeni.

Istraživači

Kip Olafa Ericsona

Odvažni avanturisti i trgovci plovili su preko mora i uz rijeke. Kad ne bi mogli ploviti dalje, posada je nosila brod ili ga je vukla preko balvana do sljedeće rijeke.

Erik Crveni je otkrio Grenland. Njegov sin Olaf Ericson otišao je dalje na zapad i stigao do Amerike. Zemlja koju je otkrio i nazvao Vinland vjerojatno je današnji Newfoundland.

Istraživači vuku brod preko kopna

Naseljenici

Brodovi puni vikinških naseljenika stizali su u novootkrivene i osvojene zemlje. U sjevernoj Francuskoj vikinge su prozvali Normani (što znači sjevernjaci), a u istočnoj Europi su ih zvali Rusi (crvenokosi). Mjesta na kojima su živjeli zato su prozvana Normandija i Rusija.

Naseljenički brod, zvan nor

Neki Vikinzi su se naselili na Islandu i Grenlandu. Drugi su otišli živjeti čak u Vinland (u Americi), ali tamošnji starosjedioci su ih napadali, pa su se uskoro vratili na Grenland.

Američki starosjedioci napadaju Vikinge

Vikinški dugi brodovi stižu brzo i тихо.

Izvidnik provjerava je li kopno sigurno za iskrcavanje.

Posada spušta jedro i vesla prema obali.

Neki pljačkaši otmaju životinje i hranu.

Ova žitnica je zaplijena.

Neki ratnici otmaju žene za roblje.

Neki se ljudi pokušavaju skriti.

Poneko je uspio pobjeći.

Trgovci

Vikinški trgovci su trgovali po Europi i izvan nje. Neki su stigli i do arapskog grada Bagdada. Vikinzi su prodavali mačve, krzno i bjelokost (od morževih zuba), a kupovali su svilu, dragulje i nakit od zlata i srebra.

Ovaj istočnjački kip je pronađen u vikinškim zemljama.

Važni datumi

- o. 790. Počinju pljačkaški pobodi Vikinga.
- o. 830.–900. Česti napadi na Britansko otočje i Francusku.
- o. 860. Vikinzi se naseljavaju u Rusiji.
- o. 900.–911. Vikinzi se naseljavaju u Normandiji.
- o. 983.–986. Vikinzi osnivaju koloniju na Grenlandu.
- o. 1000. Olaf Ericson stiže u Sjevernu Ameriku.
- o. 1100. Kraj pljačkaških pohoda Vikinga.

Anglosaksonska Engleska

Saksonski brod stiže u Britaniju
zemlja koju su naselili bila je "zemlja Angla", ili Engleska. Engleska je do 600. godine bila podijeljena na sedam kraljevstava, a svakim je vladao kralj-ratnik.

Oko 400. godine plemena Angla, Saksanaca i Juta počela su stizati iz Danske i sjeverne Njemačke u Britaniju. Ta plemena su kasnije prozvana

Anglosaksoncima, a zemlja koju su naselili bila je "zemlja Angla", ili Engleska. Engleska je do 600. godine bila podijeljena na sedam kraljevstava, a svakim je vladao kralj-ratnik.

Karta anglosaksonskih kraljevstava

Plemići, slobodnjaci i robovi

Anglosaksonski kraljevi su vladali nad plemićima (tanovi), seljacima (slobodnjaci) i robovima. Plemići i seljaci su bili slobodni, ali su morali ratovati za kralja. Robovi su bili vlasništvo svoga gospodara.

Rob posluje plemića na gozbi

Zakopano blago

Neki anglosaksonski kraljevi su bili sahranjeni na brodovima, okruženi svojim blagom. Na pogrebnim brodovima anglosaksonskih kraljeva pronađene su kacige, oružje i dragulji.

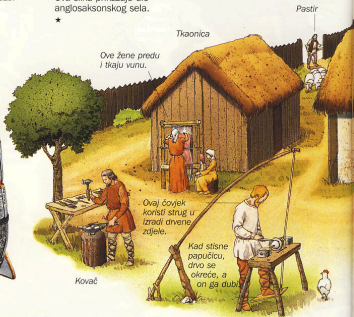
* Ova kaciga je pronađena na pogrebnom brodu u Istočnoj Angliji.

Seoski život

Većina Anglosaksonaca je živjela u selima, ali neka sela su prerasla u gradiće. Muškarci su radili na njivama i išli u lov i ribolov. Žene su kuhale, izradivale odjeću i uzgajale perad i svinje. Neki seljani su bili lončari, kovači i tesari.

Ova slika prikazuje dio anglosaksonskog sela.

*

Kovač

Ove žene predu i tkaju vunu.

Ovaj čovjek koristi strug u izradi drvene zupjele.

Kad stisne papučicu, drvo se okreće, a on ga tupa!

Pastir

Borbe protiv Danaca

Oko 800. godine plemena Danaca (Vikinga iz Danske) počela su napadati Englesku. Do 874. su osvojili sva kraljevstva osim Wessexu. Kralj Alfred od Wessexu je potisnuo Dance iz svoga kraljevstva i povratio Sussex, Kent i Merciu, te ih pripojio Wessexu.

Kralj Alfred u borbi protiv Danaca

Alfred Veliki

Kralj Alfred je Dancima dozvolio naseljavanje u istočnom dijelu zemlje, nazvanom Danija, a on je vladao ostatkom Engleske (vidi kartu). Alfred je gradio utvrđene gradove i osnovao je mornaricu. Donio je pravedne zakone i pomagao umjetnost, vjeru i učenje. Kasnije je ostao poznat kao Alfred Veliki.

★ Ovak dragulj je vjerojatno pripadao Alfredu Velikom.

Anglosaksonci i Danci

Alfredov unuk Athelstan postao je 924. godine kraljem cijele Engleske, ali su ga 1013. Danci ponovo napali. Danski kraljevi su vladali Engleskom 30 godina, prije nego su Anglosaksonci povratili nadzor nad svojom zemljom.

Novčić prikazuje Cnuta, kralja Engleske i Danske

Kraj Anglosaksonaca

Edward Ispovjednik je postao kraljem Engleske 1042. Bio je veoma pobožan i obnovio je Westminstersku opatiju. Kada je 1066. umro, za kralja je okrunjen Harold, grof od Wessexu, ali uskoro su ga pobijedili Normani, koji su osvojili Englesku (vidi str. 26).

Edward Ispovjednik ★

Drvna ograda

Slamnaty krov

Kuće su građene od drvenih dasaka.

U ovoj kući živi plemić. On priređuje gozbu za sve prisutne seljake.

Glazbenici i žongleri došli su na gozbu.

Robovi peku svinju ria vatri.

Lovac donosi ptice za gozbu.

1100

1200

1300

1400

1500

Carstvo Karla Velikog

Mladi princ po imenu Karlo okrunjen je 768. za kralja Franaka, naslijediši većinu današnje Francuske (za više podataka o Francima vidi str. 12). Bio je sjajan vojnik i veliki kršćanin, i postao je poznat kao Karlo Veliki.

Vitraj s portretom Karla Velikog

Stvaranje carstva

Karlo Veliki je želio stvoriti novo kršćansko carstvo, veliko kao nekadašnje Rimsko carstvo. Više od 30 godina je osvajao zemlje, zahtijevajući da pokoreni narodi prime kršćanstvo. Na Božić 800. godine papa ga je okrunio kao "cara Rimljana".

* Papa Lav III. kruniše Karla Velikog za cara Rima

Vjera i učenje

Karlo Veliki je plaćao izgradnju crkava i samostana širom svoga carstva. Poticao je znanstvenike, umjetnike i obrtnike da dolaze u Aachen, gdje se nalazio njegov dvor.

Dvor Karla Velikog u Aachenu

Nakon Karla Velikog

Carstvo Karla Velikog nakon njega nije dugo potrajalo. Do 843. raspalo se na tri kraljevstva, kojima su vladali Karlovi rođaci. Tri vladara su se međusobno borila i njihova kraljevstva su oslabila.

Važni datumi

- 768. Karlo Veliki postaje kraljem Franaka.
- 773.–804. Karlo Veliki širi svoje carstvo.
- 800.–814. Vladavina Karla Velikog.
- 843. Carstvo Karla Velikog se raspalo na tri kraljevstva.

Sveto rimsko carstvo

Okolo 900. godine sva tri dijela carstva Karla Velikog bila su ugrožena. Vikinzi su napali Zapadno i Srednje kraljevstvo, a plemena Mađara (iz današnje Mađarske) napadala su Istočno kraljevstvo.

Oton Veliki

Oton I., kralj Istočnog kraljevstva (u današnjoj Njemačkoj), pobijedio je 955. godine Mađare u bitci kod Lechfelda. Kako Mađari nisu bili kršćani, papa je bio toliko zadovoljan Otonovom pobjedom, da ga je okrunio za "Sveto rimskog cara".

Kruna cara Otona I.

Carevi i pape

Nakon Otona svi su njemački kraljevi nosili titulu "sveto rimskog cara". Biskupi su im pomagali u vladavini i često su se svadali s papom oko toga tko je moćniji (vidi str. 40).

Bitka kod Lechfelda

★

Mađarski konjanik

Njemački konjanik

Mađarski pješak

Njemački pješak

Svjetsko čudo

Car Frederick II. naslijedio je kraljevstvo Sicilije od svoje majke i odatle je vladao carstvom. Poznat kao "svjetsko čudo", držao je divlje životinje i pozivao na svoj dvor astrologe i muslimanske znanstvenike.

Car Frederick II.

Važni datumi

- 955. Bitka kod Lechfelda
- 962.–973. Vladavina Otona I.
- 1220.–1250. Vladavina Fredericka II.
- 1250.–1273. Slabljenje carstva.
- 1273.–1291. Vladavina Rudolfa Habsburškoga i početak nove dinastije.

NORMANI: o. 1060.–1200.

Biste li vi pobijedili u bitci kod Hastingsa? Igrajte ulogu Williama III Harolda na www.bbc.co.uk/history/games/hastings/splash.swf

Normanska osvajanja

Normani su bili potomci Vikinga koji su se u 10. stoljeću naselili u Normandiji. Kao i njihovi vikinški preci, Normani su bili sjajni moreplovci i ratnici, uvijek željni novih zemalja.

Normanski brodovi

Napad na Englesku

Vojvoda William od Normandije vjerovao je da on treba biti kralj Engleske, jer mu je to obećao prethodni engleski kralj, Edward Ispovjednik. William je 1066. godine zaplovio prema Engleskoj i borio se s kraljem Haroldom kod Hastingsa. Normani su pobijedili, a Harold je u bitci poginuo.

Normanski konjanici se bore protiv engleskih pješaka u bitci kod Hastingsa. ★

Vladavina Engleskom

William je okrunjen za kralja Engleske. Po cijeloj je zemlji gradio dvorce i davao imanja moćnim plemićima koji su ga obećali slušati.

Normanski vojnici pred dvorcem

Karta normanskih osvajanja

Normanska zemlja 1130. ▲

Engleski kralj ★ Harold

Italija i Sicilija

Normani su napali i južnu Italiju i otok Siciliju.

Normanski grof je 1130. godine postao kraljem Sicilije. Sljedećih 60 godina Normani su vladali ovim otokom i južnim dijelom Italije.

Mozaik Rogera II., prvog normanskog kralja Sicilije

Važni datumi

- 1060.–1130. Normani postupno osvajaju Siciliju i južnu Italiju.
- 1066. Normani osvajaju Englesku, a vojvoda William postaje engleskim kraljem.
- 1130.–1204. Normani vladaju Sicilijom.

Kralj William ★ Osvajač

Stogodišnji rat

Nakon što su Normani osvojili Englesku, francuski i engleski kraljevi su se dugo borili oko vlasti nad dijelom Francuske. Najduži je bio Stogodišnji rat. Počeo je kada je engleski kralj Edward III. izjavio da on treba biti kralj Francuske.

Edward III.

Edward III. i Crni Princ

Edward i njegov sin, Crni Princ, pobijedili su u bitci kod Crécyja, zauzeli grad Calais i zarobili francuskog kralja kod Poitiersa. Do 1360. je Engleska osvojila veliki dio Francuske (vidi kartu), ali su u sljedećih 40 godina gotovo sve izgubili.

Crni
Princ

Henry V.

Engleski kralj Henry V. je 1415. godine osvojio Harfleur i pobijedio u bitci kod Agincourta. Henry je planirao postati kraljem Francuske, ali sin francuskog kralja je to odbio i borbe su se nastavile.

Ova slika prikazuje početak bitke kod Agincourta.

Francuski vitezovi predvode napad.

Mnogi francuski vitezovi i njihovi konji su poginuli ili su bili ranjeni.

Engleski strijelci gađaju francuske vitezove.

Drveni kolci štite Engleže.

Ivana Orleanska

Ratna sreća se okrenula 1429. godine. Predvođeni odvažnom seoskom djevojkom koja se zvala Ivana Orleanska, Francuzi su potisnuli Engleze iz Orleansa. Englezi su spalili Ivanu Orleansku kao vješticu, ali Francuzi su nastavili oslobadati zemlju. Francuska vojska je 1453. godine zauzela Bordeaux i rat se završio.

Ivana Orleanska

Važni datumi

- 1357. Početak Stogodišnjeg rata.
- 1346. Englezi pobjeđuju u bitci kod Crécyja.
- 1415. Englezi pobjeđuju u bitci kod Agincourta.
- 1429. Ivana Orleanska proganja Engleze iz Orleansa.
- 1453. Kraj Stogodišnjeg rata.

Kraljevi, plemići i seljaci

Zivot u srednjovjekovnoj Europi bio je dobro organiziran. Ljudi su bili podijeljeni u četiri velike skupine i svaka je skupina znala što joj je činiti. Takav način života se zove feudalni sustav.

Kralj

Plemići

Vitezovi

Seljaci (kmetovi)

Ovaj dijagram pokazuje ★ četiri glavne skupine u feudalnom sustavu.

Kraljevi

Na vrhu feudalnog sustava je bio kralj. On je bio vlasnik sve zemlje, donosio je zakone i predvodio vojsku.

Krunidba kralja

Plemići

Kralj je velike dijelove zemlje davao svojim plemićima. Plemići su zauzvrat obećavali da će se boriti za kralja i da će mu davati vitezove za vojsku.

Plemić obećava da će slušati i služiti svoga kralja. Takvo obećanje se zove zavjet. ★

Vitezovi

Plemići su dio zemlje davali vitezovima, kao naknadu za pomoć u ratovima. Vitezovi su vježbali za rat i borili se za plemića i kralja.

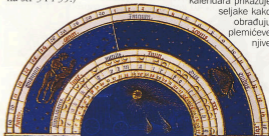
Vitez vježba za rat

Seljaci

Seljaci (kmetovi) su obrađivali zemlju vitezova, plemića i kralja. Zauzvrat su vlasnici zemlje štitali seljake od napada neprijatelja. (Više o seljacima pronaći ćete na str 34 i 35.)

Detalji srednjovjekovnog kalendara prikazuju seljake kako obrađuju plemićeve njive

Pobune naroda

Usprkos obećanju da će slušati i služiti kralju, plemići su se ponekad protiv kralja bunili, a seljaci su podizali pobune protiv svojih gospodara.

Kralj John i njegovi baruni

Engleski kralj John je bio moćan kralj i znao se vrlo lako razbjesniti. Svoje plemiće (barune) je držao pod strogim nadzorom, ali oni su se 1215. godine ipak pobunili. Baruni su natjerali Johna da potpiše ugovor zvan Magna Carta. U njemu je pisalo da kralj prije donošenja važnih odluka mora razgovarati s vijećem baruna.

Kralj John

Rodenje parlamenta

Engleski vitezovi i građani su se 1275. godine pridružili barunima i biskupima u novom vijeću, nazvanom parlament. Tijekom sljedećih stotinu godina u Europi je nastalo još nekoliko takvih vijeća za nadziranje kraljeva.

Sastanak engleskog parlamenta

Pobuna seljaka

Stotine engleskih seljaka su 1381. godine pokušale steći više slobode, pobunivši se protiv zemljovlasnika. Predvođeni Watom Tylerom, seljaci su ušli u London i divljali po ulicama. Kralj Richard II. je primio pobunjenike i obećao im pomoć, ali kasnije ih je kaznio.

Ova slika prikazuje seljačku pobunu u Londonu.

Wat Tyler predvodi seljake ulicama.

Važni datumi

- 1215. Kralj John potpisuje Magna Carta.
- 1275. Počinju redoviti sastanci engleskog parlamenta.
- 1381. Pobuna seljaka.

Vitezovi, vojnici i ratovi

Vojnici-pješaci brane zamak

Tijekom srednjeg vijeka ljudi su morali u svakom trenutku biti spremni na rat. Kraljevi i plemići su gradili dvorce kako bi se zaštitili od neprijatelja, a vojska se borila i u svojoj i u tuđim zemljama.

Obrana dvorca

Dvorac su mogli napasti susjedni vlastelini ili vojnici iz neke druge zemlje. Dvorci su građeni tako da budu vrlo jaki i da ih je lako obraniti.

Ova slika prikazuje vojsku kako napada dvorac.

Branitelji bacaju kamenje s grudobrana.

Branitelji dvorca ovduda proljevuju vrelo ulje.

Strijelci gađaju strijelama kroz ove otvore.

Najhrabriji vojnici se penju opasnim ljestvama.

Rešetka je načinjena od željeza. Može se podizati i spuštati.

Dio vojnika je načinio most od dasaka i granja.

Vojnici koriste opasnu kulu da se uspuhu dvorac.

Pokretni most je podignut da neprijatelj ne uđe unutra (djelom je uklonjen da možete vidjeti iz njeđa).

Ovan za razbilanje

Kopje

Katapult

Opkolio s vodom

Kamen

Ovaj čovjek koristi dugi luk.

Proglašenje viteza

Vitezovima su mogli postati samo dječaci iz bogatih porodica. Dječak je najprije radio kao paž u dvorcu i učio jahati i boriti se. Zatim je postajao štitonoša i služio je starijeg viteza. Kada se štitonoša pokaže odvažan u borbi, kralj ili plemić ga proglašavaju vitezom.

* Plemić proglašava štitonošu vitezom

Ovo je barjak gospodara zamka.

Kamenje iz katapulta je oštetilo zidove zamka.

Ovaj dodatni zaklon je načinjen prije same bitke.

Vojnici koriste zaklone od pruča da se zaštite.

Ovaj čovjek zateže samostrijel.

Veliki katapult

Kamenje za katapult

Vitezovi u borju

Vitez na konju *

Vitezovi su se borili jašući, a koristili su mačeve, koplja, sjekire i strašne buzdovane na lancu. Svaki vitez je imao simbol, ili grb, koji je pokazivao kojoj porodici pripada.

Pješaci

Pješaci su čuvali gospodarev dvorac i borili se za njega. Koristili su noževe, koplja, lukove i samostrijele.

Srednjovjekovni strijelci

Život u dvorcu

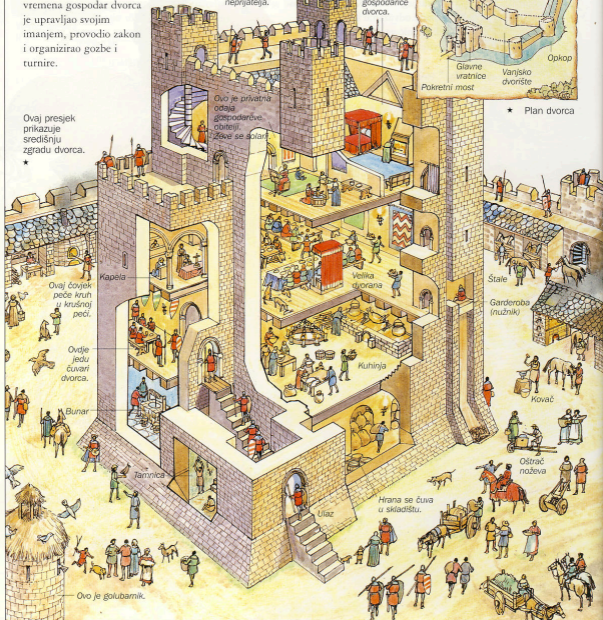
Kraljevi i plemići su živjeli s obitelji u zamku. Uz njih su živjeli sluge i vojnici. U mirna vremena gospodar dvorca je upravljao svojim imanjem, provodio zakon i organizirao gozbe i turnire.

Ovaj presjek prikazuje središnju zgradu dvorca.

Ovi stražari motre ima li neprijatelja.

Ovo je spavaonica gospodara i gospodarice dvorca.

Ovo je privatna odaja gospodarice obitelji. Žene se opiraju.

Lov

Kraljevi i plemići su često išli u lov u okolici dvorca. Jahali su konje, imali su lovačke pse, a lovili su jelene, divlje svinje, medvjede i vukove.

Kralj John lovi jelena u šumi

Sokolarstvo

U srednjem vijeku je sokolarstvo bilo popularan sport. Plemići su imali svoje sokolove i jastrebove koje su sokolari dresirali da hvataju ptice i sitne životinje.

Sokolari

Razonoda

Plemići i njihove obitelji su rado plesali, pjevali i svirali. Igrali su razne igre, na primjer šah, a dame su se bavile vezom.

Partija šaha

Gozbe

U glavnoj dvorani plemićkog dvorca održavale su se gozbe. Paževci su posluživali hranu i vino, dvorske lude su zbijale šale, a ministri su svirali i pjevali. Služena su mnogobrojna jela, a gozba je mogla potrajati satima.

Heraldi (glasnici) pušu u trube kadgod se iznosi sjedeće jelo.

Ova slika prikazuje gozbu u dvorcu.

Gospodar i gospodarinica sjede pod baldahinom.

Ovo je glavni stol. Tu sjede najvažniji gosti.

Gosti jedu prstima.

Ovaj čovjek kuša gospodarevu hranu kako bi provjerio je li otrovana.

Pečeni labud

Veprova glava

Ovaj desert je pripremljen od marcipana.

Usojiena riba na piadnju

Umjesto tanjura koriste se kriške ustajalog kruha.

Minstrel

Dvorska luda

Turniri

U dvorcima su često održavani turniri. Najpopularniji sport na turniru su bili dvoboji. U dvoboju dva viteza nasrću jedan na drugog, pokušavajući oboriti protivnika na zemlju.

Ovaj vitez je ispustio koplje i štit.

Ovo su posebni, jurišni konji.

Dvoboj vitezova na turniru

Život na selu

Seljak sije sjeme

Ova slika prikazuje srednjovjekovno selo.

Njive su podijeljene na parcele.

Seljac drže stoku na utrni, zajedničkom pašnjaku.

Ovaj čovjek lovi ribu.

Ovaj čovjek srpom žanje žito.

Poljodjelstvo

Većina sela je imala po tri njive. Na jednoj su sijali pšenicu, a na drugoj ječam. Treća je ostavljena na ugaru (nezasijana), da se odmori do sljedeće godine. Svaka njiva je bila podijeljena u parcele, za različite obitelji. Svaka obitelj je imala po nekoliko parcela na svakoj od tri njive.

Plemić živi u ovom dvorcu.

Upravnik imanja živi u zasebnoj kući upravitelja.

Upravnik imanja ide u lov.

Ovo je pašnjak na kojem pasu domaće životinje. Vlasnici životinja plaćaju za ispašu.

Seoska trgovina

Ovaj čovjek je kažnjen sutavljanjem u kladu.

Kiruma

Stalo

Bunar

Kovač

Tesari

Ovi ljudi nose vunu, jaja i sir na prodaju u obližnji grad.

Drugi poslovi

Svi seljaci su obrađivali zemlju, ali neki su obavljali i druge poslove, na primjer mlinar i kovač. Ljudi su im za obavljene posao plaćali hranom.

Seoski domovi

Seljaci su živjeli u jednostavnim kolibama sa zemljanim podom i bez stakala na prozorima. U kolibi su s njima živjele i njihove životinje.

Hrana za zimu se drži pod krovom.

Mlinar u svojoj vjetrojaci melje žito za seljane.

Ovog kolibi je uklonjen dio da bi se vidjelo što je unutra.

Otvor za dim

Krov od slame

Drveni okvir

Alat

Lonac za kuhanje

Kameno ognjište

Sanduk za ogleću

Štala

Ljudi spavaju na slamaricama.

Zidovi su od pletera (granje obilježeno blatom i slamom).

Srednjovjekovna slika žene koja muze kravu

Hrana

Ljudi su jeli kruh, porridge (kaša od žita), voće, povrće i gulaše, a pili su blago pivo. Jaja, meso i riba su bili luksuz. Neke obitelji su držale kravu i pravile sir, ali se većina tih proizvoda prodavala na najbližoj tržnici.

Sajmovi

Barom jednom godišnje na seoskoj utrini se održavao sajam. Dolazili su trgovci kupovati i prodavati, ljudi su igrali razne igre i natjecali se u hrvanju, a bilo je i zabavljača.

Zongler

Ovi ljudi se hrvaju.

Seoski vašar

Ovaj je čovjek naučio medvjeda plesati.

EUROPA

Život u gradu

Oko 1100. godine širom Europe su se počeli pojavljivati mali gradovi. Mnogi su bili izgrađeni pokraj dvoraca. Stanovnici grada plaćali su zakup vlastelinu u dvorcu, ali nisu morali raditi za njega i mogli su izabrati kako će zarađivati za život.

Srednjovjekovni grad

Gradske zidine

Dvorac

Ova slika prikazuje dio srednjovjekovnog grada.

Kuća trgovca vinom

Crkva

Radnja trgovca tkaninom

Obrtnici

U gradovima su se nalazile mnoge obrtničke radionice. Obrtnici su izrađivali razne stvari, na primjer odjeću, posude i lončariju, koje su prodavali žiteljima grada i seljanima koji su dolazili u grad.

Bojanje tkanine

Seljaci donose hranu i vunu na tržnicu.

Tržnica

Ljudi bacaju otpatke na ulicu.

Trgovci

Trgovci su prodavali obrtnička vunu, drvo i željezo. Osim toga, prodavali su i skupu robu iz dalekih zemalja: svilu, dragulje, vino i začine.

Čamac trgovca vinom

Ovo je lončarska radionica. Majstor s obitelji živi na katu iznad nje.

Prosjak

Krčma

Kanal za kišnicu

Ulice su veoma prljave.

Pivar

Drugi poslovi

Pekari, mesari i pivari osiguravali su hranu stanovnicima grada. Krčmari su vodili krčme, a gradovi su imali i svećenike i liječnike.

Posjetitelji grada

Seljaci i trgovci su dolazili u gradove kupovati i prodavati robu. Svatko tko bi došao u grad morao je platiti taksu prije nego ga puste unutra.

Sirotnija živi u kolibama.

Kuće se često zapale.

Pekare

Vodonoša

Postoiarska radnja

Cehovi

Obrtnici koji se bave istim obrtom počeli su osnivati svoja udruženja – cehove. Cehovi su brinuli da svi izrađuju kvalitetnu robu i da cijene i nadnice budu poštene. I trgovci su imali svoje cehove, koji su pazili da trgovina bude poštena.

Grb kovačkog ceha

Pristupanje cehu

Većina članova cehova bili su muškarci. Prije nego ga prime u ceh, čovjek je morao sedam godina raditi kao naučnik kod majstora obrtnika. Potom je izrađivao svoje "remek djelo". Ako ga je dobro izradio, postajao je kalfa. Samo rijetki kalfi su postajali majstori.

Majstor provjerava svoje naučnike

Sveci i misteriji

Na dane posvećene svecu koji im je bio zaštitnik, cehovi su organizirali predstave za žitelje grada. Ponekad su to bile cijele serije predstava na biblijske teme. Takve predstave su se zvale "misteriji".

Prizor iz predstave o svetom Juraju i zmaju

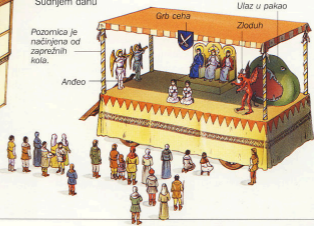
Predstava o Sudnjem danu

Pozornica je načinjena od zaprežnih kola.

Anđeo

Grb ceha

Ulaz u pakao
Zloduh

Trgovci i gradovi

Oko 1300. godine Europljani su mogli kupovati dragocjenosti, na primjer svilu, dragulje, šećer i začine. Trgovci iz Europe su trgovali s arapskim i turskim trgovcima, koji su prodavali robu iz dalekih zemalja, poput Indije, Afrike i Kine.

Dragulji, svila i začini s Istoka

Trgovački sajmovi

Nekoliko puta godišnje trgovci iz čitave Europe su se sastajali na trgovačkim sajmovima, da kupuju i prodaju robu. Gradovi u kojima su se sajmovi održavali veoma su se obogatili.

Biskup blagoslivlja trgovački sajam

Moćni trgovci

Srednjovjekovni trgovci su zapošljavali radnike da proizvedu robu, na primjer tkaninu, i plaćali su izgradnju veličanstvenih zgrada u svojim gradovima. Najveći trgovci u gradu činili su vijeće u kojem su odlučivali o upravljanju gradom.

Trgovci tkaninom iz Bruges-a platili su izgradnju ove trznice.

Bankari

Kako je trgovina jačala, mnogi ljudi su morali posuđivati novac kako bi kupili robu. Skupina trgovaca iz Lombardije u sjevernoj Italiji osnovala je prvu banku, a drugi Talijani su uskoro osnovali banke po cijeloj Europi.

Bankari broje novac

Kupovina slobode

Ranije su žitelji grada plaćali zakup svome vlastelinu, ali kako su se gradovi obogatili, ljudi su poželjeli biti samostalni. U mnogim gradovima ljudi su od svoga vlastelina kupili poseban dokument, povelju. Povelja je imala vlastelinov pečat i dokazivala je da je on predao vlast nad gradom njegovim žiteljima.

Pečat na gradskoj povelji

Gradovi-države

Neki veliki gradovi u Italiji i Njemačkoj imali su svoje vladare, koji su živjeli u palačama i donosili gradske zakone. Ovi nezavisni gradovi nazivaju se gradovi-države.

Venecija je bila jedan od najbogatijih gradova-država.

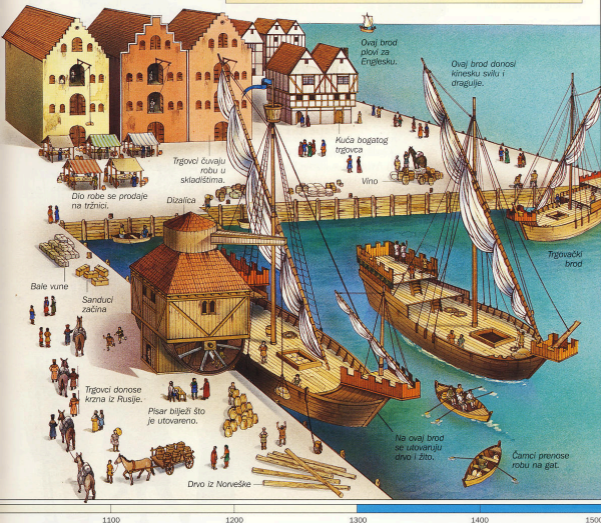
Hanseatska liga

Neki od najbogatijih trgovačkih gradova u Europi nalazili su se oko Sjevernog i Baltičkog mora. Ti gradovi su osnovali udruženje, ili "hansu", koje je kasnije preraslo u Hanseatsku ligu. Oko 1350. godine u Ligi je bilo više od 70 gradova. Gradovi su se međusobno pomagali i poštivali su stroga pravila trgovine.

Ova slika prikazuje luku u jednom hanseatskom gradu.

Karta glavnih hanseatskih gradova

1100

1200

1300

1400

1500

★ Mozaik srednjovjekovnog pape

sukob s kraljevima Francuske i Svetog rimskog carstva (više o Svetom rimskom carstvu pronaći ćete na str. 25).

Papa i car

Papa i sveti rimski carevi su željeli vlast nad biskupima. To je dovelo do velikih sukoba. Papa Grgur VII. je 1077. natjerao kralja Henrika IV. da tri dana stoji bosonog u snijegu dok mu nije oprostio.

Pape

Papa i kralj

Francuski kralj Filip Pravedni posvadao se s papom Bonifacijem VIII. oko prava na ubiranje poreza sa zemlje koja pripada crkvi. Bonifacij je 1033. objavio da ima vrhovnu moć nad svim vladarima. Filip se toliko naljutio da je dao uhititi Bonifacija.

Papa Bonifacij

★ Kralj Filip Pravedni

Pape u Francuskoj

Godine 1309. papa, porijeklom Francuz, preselio se u Avignon, u južnoj Francuskoj. Pape su stolovali u Francuskoj stotinu godina, a dio tog vremena u Rimu je stolovao drugi papa. Neke zemlje su se pokoravale avignonskom papi, a neke rimskom (vidi kartu). Ovaj rascjep unutar Katoličke crkve nazvan je Velika šizma.

Ova slika prikazuje procesiju u gradu Avignonu.

Gradski trgovci

Redovnici

Redovnici

Biskup

Ovi visoki svećenici, kardinali, su papini savjetnici.

Svećenik

Papu nose na prijestolju.

Ljudi mole papu za blagoslov.

Biskup

Neprijatelji crkve

U srednjem vijeku je bilo vrlo opasno ponašati se drukčije od očekivanja crkvenih velikaša. Svatko tko bi posumnjao u crkveno učenje bio je strogo kažnjen. Ljudi koji su se neobično ponašali optuživani su za vještičarenje, a Židovi su bili okrutno progonjeni.

Progon Židova

Židovi su morali nositi posebnu odjeću kako bi se razlikovali od ostalih ljudi. Po cijeloj Europi su ih napadali i ubijali, a iz Engleske, Francuske i Španjolske su ih prognali.

Srednjovjekovni Židov

Kušnja vještica

Žene optužene kao vještice morale su se podvrgavati kušnji, primjerice, bacanjem u vodu. Ako bi se utopile, bile su nevine; ako bi isplivale, smatrane su vješticama.

Osumnjičena vještica

Križari i katari

Vitezovi križari napadaju katarski grad.

Katari su bili krivovjernici koji su vjerovali da je svijet zao. Njihove ideje su se brzo širile južnom Francuskom i papa Innocent III. se zabrinuo. Innocent je pokrenuo rat, nazvan Albizanski križarski rat, koji je trajao sve dok i posljednji katari nisu bili uništeni.

Moć propovjednika

Jan Hus je bio češki opat koji je osuđivao moć pape i govorio da ljudi trebaju sami čitati Bibliju. Bio je uhićen i živ spaljen kao heretik. Njegovi sljedbenici, husiti, pobunili su se protiv pape i svetog rimskog cara. Borbe su trajale 17 godina, a husiti su osvojili mnoge gradove u istočnoj Europi.

Jana Husa vode na pogubljenje

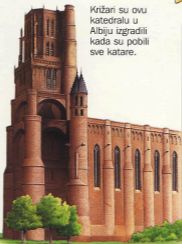
Lov na krivovjernike

Ljudi koji su sumnjali u crkvena učenja proglašavani su krivovjernicima ili hereticima. Postojali su posebni svećenici, inkvizitori, koji su otkrivali heretike i uvjerali ih da se predomisle. Ako bi netko odbio, bio je mučen ili ubijen.

Spaljivanje heretika

Križari su ovu katedralu u Albiju izgradili kada su pobili sve katare.

Važni datumi

- 1210.–1229. Albizanski križarski rat.
- o. 1230. Pape osnivaju Inkviziciju.
- 1290. Židovi su prognani iz Engleske.
- 1306. Židovi su prognani iz Francuske.
- 1309.–1417. Pape u Avignonu.
- o. 1372.–1415. Život Jana Husa.
- 1378.–1417. Pape u Avignonu i u Rimu (Velika šizma).
- 1419.–1436. Husitski ratovi.
- 1492. Židovi su prognani iz Španjolske.

Gradnja katedrale

Biskup

Kako bi pokazali veličinu Boga, srednjovjekovni biskupi i nadbiskupi zapovijedali su gradnju ogromnih katedrala. Većina katedrala je građena i po više od stotinu godina. Bile su bogato ukrašene rezbarijama u kamenu, kipovima i prozorima od šarenog stakla – vitrajima.

Ova slika prikazuje izgradnju katedrale.

Sprava zvana vitlo podiže kamene blokove.

Drvene skele

Toranj

Krov je pokriven olovnim pločama.

Radnici ponekad padnu i poginu.

Vitraj prikazuje priču o Nojinoj korabli

Radionica

Tesari izrađuju klupe za svećenike.

Glavni zidar govori radnicima šta moraju činiti.

Ovi ljudi miješaju žučku (cement).

Kamenoresari

Klesar

Arhitekt pokazuje biskupu prozor s vitrajem.

Kipari

Hodočasnik

Odlazak na hodočašće

Tijekom srednjeg vijeka mnogi su kršćani odlazili na posebna vjerska putovanja, nazvana hodočašća. Time su pokazivali svoju ljubav prema Bogu, a nadali su se da će im Bog zauzvrat oprostiti grijeha i izliječiti ih od bolesti.

Putovi hodočašća

Hodočasnici su odlazili na sveta mjesta, zvana svetišta, gdje su bili sahranjeni sveci ili čuveni sveti predmeti. Mnogi su odlazili u Jeruzalem ili Rim, a mnogi i u Compostelu u Španjolskoj, gdje su posjećivali svetište svetog Jakova, sveca zaštitnika hodočasnika.

★ Sveti Jakov

Canterburyski hodočasnici

Engleski hodočasnici su odlazili u Canterbury, kako bi se tamo molili na grobu svetog Thomasa Becketa, nadbiskupa kojega su ubili vitezovi kralja Henryja II.

Ubojstvo
Thomasa
Becketa

Hodočasničke priče

Iako su hodočašća bila opasna i teška, mogla su biti i zabavna. U srednjovjekovnoj knjizi "Canterburyske priče" hodočasnici tijekom zajedničkog putovanja pričaju jedni drugima razne priče.

Ova slika prikazuje hodočasnike na putu za Canterbury.

★

1100

1200

1300

1400

1500

Redovnik i redovnica

U srednjem vijeku mnogi su se kršćani odlučivali služiti Bogu tako što će postati redovnici ili redovnice. Živjeli su izdvojeni od ostatka svijeta, u posebnim samostanima za žene ili muškarce. U samostanima su se poštivala stroga pravila, s mnogo molitava i različitih poslova koje je trebalo obavljati.

Redovnici i samostani

Ova slika prikazuje samostan. Neki zidovi su uklonjeni kako biste vidjeli njegovu unutrašnjost.

Redovnici na zajedničkoj molitvi u kapeli

Zaređenje za redovnika

Redovnici su morali obećati da će se odreći svega što imaju, da će slušati opata (poglavara samostana) i da neće stupati u brak. Prije polaganja zavjeta, redovnik je bio iskušenik koji uči pravila i privikava se na redovnički život.

Redovnici cijepaju dva.

Pravila svetog Benedikta

Srednjovjekovni redovnici su poštivali pravila koja je u 6. stoljeću odredio sveti Benedikt. On je rekao da se redovnici moraju moliti, učiti i raditi na njivi. Trebaju jesti jednostavnu hranu, nositi jednostavnu odjeću (habit) i skrbiti o bolesnima i siromašnima.

Liječenje bolesnih

Redovnici su uzgajali ljekovito bilje kojim su liječili bolesnike. Pažljivo su bilježili koje bilje je korisno i postali su stručnjaci za pripremljanje lijekova.

Redovnici pripremaju ljekovito bilje *

Rukopisne knjige

Za razliku od većine srednjovjekovnih ljudi, mnogi redovnici su znali čitati i pisati. Izrađivali su rukopisne knjige, manuskripte, i ukrašavali ih slikama i inicijalima.

Inicijal – ukrašeno slovo u srednjovjekovnom manuskriptu

Bogatstvo i moć

Bogataši su samostanima poklanjali novac i zemlju, pa su se mnogi samostani veoma obogatili. Neki redovnici su odustali od jednostavnog života pa su, umjesto u molitvi i radu, vrijeme provodili upravljajući imanjem i uživajući u luksuzu.

Redovnik pohlepno pije vino.

Redovnici spavaju u dormitoriju.

Neki redovnici rade na njivama.

Samostan je okružen zidom.

Ovaj nadsvođeni hodnik se zove kloštar.

Kapela

Oltar

Qvi siromasi dolaze moiliti za hranu.

Ribnjak

1100

1200

1300

1400

1500

Srednjovjekovna umjetnost

Većina srednjovjekovnih žitelja Europe bila je nepismena, ali mogli su puno naučiti gledajući slike. Ljudi su o kršćanstvu učili gledajući kipove, slike i vitraje u svojim crkvama, a propovjednici su njima ilustrirali svoja objašnjenja.

Slike u crkvama

Srednjovjekovne crkve su bile pune slika. Čak i najmanja crkva je imala oslikane zidove i jednostavne rezbarije, iznutra i izvana. Velike crkve i katedrale su bile ukrašene veličanstvenim vitrajima, profinjanim rezbarijama i divnim kipovima.

*
Ovaj vitraj, na kojem je prikazan strašljiv čovjek kako bježi od zeca, uči ljude odvažnosti.

Obojeni kip njemačke princeze *

Neobični kipovi

Srednjovjekovni klesari nisu uvijek odabirali vjerske teme. Visoko na crkvenim zidovima klesali su neobične likove i čudovišta. Neki kipovi na crkvama imali su usta iz kojih je kuljala kišnica. Takvi kipovi se zovu gargojli.

Kameni gargojl *

Umjetnost za bogate

Bogataši su imali rukom ispisane i divno ukrašene molitvenike i Biblije. Na zidove dvoraca su vješali veličanstvene tapiserije. Mnoge tapiserije su predstavljale prizore iz života u dvorcu.

Lovac s tapiserije

Zlatne ljepote

Zlatari su izrađivali profinjene predmete, poput kruna, pehara i križeva, i ukrašavali ih draguljima.

* Ukrašeni vrh biskupskog žezla (štapa)

Nadahnujuće slike

Ova slika iz 14. stoljeća prikazuje Bogorodicu i Isusa okružene anđelima u raju. Vjerojatno je stajala na oltaru neke privatne kapele.

Vještii umjetnici su stvarali divne vjerske slike na drvenim pločama. Te ikone su stajale oko oltara u crkvi ili kapeli, nadahnjujući ljude u molitvi.

Umjetnici se nisu trudili slikama prikazivati svakodnevni život. Radije su stvarali slike raja, slikajući blistave prizore na svjetlucajovj, pozlaćenovj pozadini.

Križarski ratovi

Oko 1060. godine Palestina je, tada zvana Sveta zemlja, bila pod vlašću Turaka. Turci, muslimani, zabranjivali su kršćanima ulazak u Svetu zemlju i napadali su Bizantinsko carstvo. Kada su Turci pobjedili Bizant u bitci kod Manzikerta (vidi str. 60), kršćani su osjetili da im je vjera ugrožena.

Ovako je kršćanski umjetnik prikazao muslimanskog ratnika.

Karta Svete zemlje

Poziv u rat

Nakon pobjede Turaka, bizantski car je pozvao u pomoć sve kršćane iz zapadne Europe. Papa Urban II. je 1095. godine u Francuskoj održao propovijed. Pozvao je kršćane iz cijele Europe da krenu u sveti, križarski rat, i istjeraju muslimane iz Svete zemlje.

Papa Urban drži čuvenu propovijed u Francuskoj.

Prvi križarski rat

Plemići iz Francuske, Njemačke i Italije okupili su vojsku i krenuli prema Svetoj zemlji. Trebalo im je tri godine da stignu do Jeruzalema, ali su 1099. osvojili i grad i okolne zemlje. Križari su osvojene zemlje nazvali Prekomorje.

Saladin, odvažan muslimanski vođa

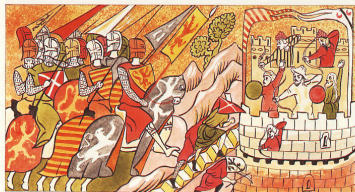

Muslimani uzvraćaju udarac

Nakon Prvog križarskog rata mnogi križari su se vratili kući, ostavljajući Prekomorje oslabljenim. Muslimani su zauzeli grad Edesu, a Drugi križarski ratni pohod ga je uspio povratiti. Predvođeni Saladinom, muslimani su ponovo osvojili Jeruzalem.

Muslimanski vojnici se hrabro bore

Na ovoj slici vojska križara pokušava zauzeti utvrđeni grad.

Treći križarski rat

Treći križarski rat su predvodili vladari Engleske, Francuske i Njemačke. Dobili su mnoge bitke i osvojili grad Akru, ali nisu uspjeli osloboditi Jeruzalem.

Križari se bore protiv muslimana u Trećem križarskom ratu. *

Križari jašu velike konje koji su odlični za juriš.

Richard Lavije Srce, engleski kralj, predvodi svoju vojsku.

Muslimanski vojnici jašu lake konje, pa mogu brzo napadati.

Vitezovi križari

U Svetoj zemlji su za borbu protiv muslimana osnovane skupine vitezova-redovnika. Najvažnije skupine su bili vitezovi templari, teutonski vitezovi i vitezovi hospitalci.

Vitez templar

Kraj križarskih ratova

U sljedećih stotinu godina poduzeta su još tri križarska pohoda. Muslimani su 1229. pristali Jeruzalem prepustiti kršćanima, ali se taj sporazum nije održao. Muslimani su nastavili osvajati zemlju i 1291. zauzeli Akru, posljednji križarski grad.

Četvrti križarski rat

Četvrti križarski pohod je stigao samo do Konstantinopolja, prijestolnice Bizantskog carstva. Iako su trebali biti na istoj strani s Bizantincima, križari su napali njihov grad i oveli mnogo blaga. Križari su vladali Konstantinopoljem skoro 60 godina.

Ova slika prikazuje katedralu svetog Marka u Veneciji. Četiri brončana konja na njoj ukradena su u Konstantinopolju.

Važni datumi

- 1071. Bitka kod Manzikerta
- 1096.–1099. Prvi križarski rat.
- 1099. Križari osvajaju Jeruzalem.
- 1147.–1149. Drugi križarski rat
- 1187. Muslimani osvajaju Jeruzalem.
- 1189.–1192. Treći križarski rat.
- 1191. Križari osvajaju Akru.
- 1202.–1204. Četvrti križarski rat.
- 1204. Križari osvajaju Konstantinopolj.
- 1229. Križari vladaju Jeruzalemom.
- 1244. Muslimani osvajaju Jeruzalem.
- 1291. Muslimani osvajaju Akru. Kraj križarskih ratova.

Crna smrt

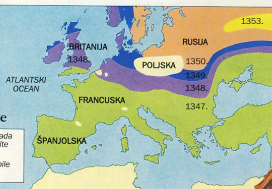
Godine 1347. jedan se brod vratio iz Azije u Italiju donoseći užasnu bolest, kugu. Kuga je nazvana Crna smrt, jer je izazivala užasne crne otekline po tijelu. Za šest godina kuga je zahvatila cijelu Europu, a umrla je otprilike trećina stanovništva.

Karta Europe

Ova karta prikazuje kada je kuga stigla u različite dijelove Europe.

□ Obласти koje nisu bile zahvaćene kugom

Bolesnog momara iznose na obalu

Smrtonosne buhe

Kugu su širile buhe koje žive na crnim štakorima, ali to nitko nije shvatio. Ljudi su na mnogo načina pokušavali spriječiti širenje kuge, ali ništa nije uspijevalo.

Ljudi spaljuju odjeću umrloga

Božja kazna

Mnogi ljudi su povjerovali da je Bog poslao kugu, kao kaznu za ljudske grijehе. Jedna skupina ljudi, red braće flagelanata, pokušala je zaustaviti širenje kuge tako što su sami sebe kažnjavali bičevanjem. Išli su od grada do grada i time zapravo pomagali širenje kuge.

Ova slika prikazuje grad zahvaćen kugom. ★

Zločinci i odmetnici

Zivot u srednjovjekovnoj Europi bio je opasan i pun nasilja. U gradovima su harali lupeži, a na pustim putovima su vrebali pljačkaši, a svade su ponekad dovodile do velikih ratova.

Hvatanje zločinaca

Skupine muškaraca su naizmjenično stražarile po svojim gradovima i selima, ali svatko je imao pravo uhvatiti zločinca. Tko god je vidio neki zločin, mogao je progoniti prijestupnika i pozvati ostale da mu se pridruže. To se zvalo "vikom u hajku".

Ova slika prikazuje potjeru u selu.

Seoski stražar se pridružuje potjeri.

Vlasnik odojka je vikom započeo hajku.

Ovaj čovjek je ukrao odojka.

Javno kažnjavanje

Većina kazni je izvršavana javno, kako bi se time ljude zaplašilo i odvratilo od kršenja zakona. Prijestupnici su zatvarani u klade, ili vučeni po ulicama i bičevani, a oni koji su počinili ozbiljan zločin bili bi pogubljeni pred okupljenom svjetinom.

Zločinca vuku po ulicama.

Oštri zakoni

U srednjem vijeku je bilo mnogo strogih zakona, ali najomraženiji je bio zakon o šumama. Po tom zakonu, samo kraljevi i plemići su mogli loviti na svojoj zemlji, a seljak koji bi ubio jelena bio je strogo kažnjen, čak i pogubljen.

Odmetnici

Ponekad su ljudi bježali kako bi izbjegli kaznu. Bjezginci su postajali odmetnici i živjeli su u šumi. Nisu imali nikakva prava i svatko ih je mogao ubiti. Napisane su mnoge priče o čuvenom engleskom odmetniku Robinu Hoodu, ali nitko ne zna je li on doista postojao.

Kip Robina Hooda *

Keltski strijelac

Do 500. godine većinom Europe su vladala barbarska plemena (vidi str. 12), ali keltski narodi su uspjeli sačuvati samostalnost. Kelti u Britaniji su ostali odvojeni od Francuske sve do 1532., a Wales, Škotska i Irska su se borili da ostanu nezavisni od Engleske.

Rat za Wales

Engleski kraljevi su željeli vlast nad prinčevima koji su vladali Walesom, pa su imanja na granici s Walesom davali moćnim engleskim plemićima. Ti plemići, nazvani lordovi što marširaju (marcher lord), razdvajali su Wales od Engleske, ali su i osvajali velike teritorije za sebe.

Vitraj s portretom marcher lorda

Keltska kraljevstva

Velški prinčevi

Princ Llywelyn Veliki ujedinio je velške prinčeve i oženio se kćeri engleskog kralja. Njegovog sina Gruffyda Englezi su zarobili, ali njegovog unuka Llywelyina ap Gruffyda engleski je kralj priznao za princa od Walesa.

Gruffyda bacaju u smrt s londonskog Towera.

Engleska pobjeda

Llywelyn ap Gruffyd je stekao vlast nad većim dijelom Walesa, ali engleski kralj Edward I. je 1276. odlučio zaratiti s Walesom. Llywelyn je ubijen, Edward je svoga sina proglasio princem od Walesa, a Engleska je izgradila dvorce po cijelom sjevernom Walesu. Velšani su nakon toga često podizali ustanke, ali nikad uspješno.

Ova slika prikazuje velšku vojsku u napadu na engleski dvorac.

Edward I. proglašava svoga sina za princa od Walesa

Zamak ima visoke, snažne zidove.

Wallace od Škotske

Škotska je imala svoga kralja, ali se Škoti 1296. nisu mogli odlučiti tko će im biti sljedeći kralj, pa je engleski kralj Edward I. prigrabio prijestolje. To je razbjesnilo Škote, pa ih je škotski vitez po imenu William Wallace poveo u rat protiv Eduarda. Wallace je u prvo vrijeme pobjeđivao, ali je kasnije zarobljen i pogubljen.

Kip Williama Wallacea *

Većinu škotske vojske čine neučezbani vojnici.

Robert Bruce će povesti svoje vitezove u bitku.

Škotski vitezovi

Bruce i Bannockburn

Robert Bruce je 1306. tajno okrunjen za škotskog kralja. Pobjedio je kralja Edwarda II. kod Bannockburna, a 1328. je Edward prihvatilo da Škotska bude nezavisno kraljevstvo.

Ova slika prikazuje početak bitke kod Bannockburna. *

Engleski vitezovi juršaju na Škote.

Ti je mokro i močvarno.

Škoti su zabili kolce u tlo.

Neki konji upadaju u rupe koje su iskopali Škoti.

Englezi u Irskoj

Engleski plemić s nadimkom Strongbow (snažan luk) pošao je 1160. pomoći irskom kralju u borbi protiv rivala. Strongbow se oženio kraljevom kćeri i prigrabio Dublin. To je uznemirilo engleskog kralja koji je započeo kampanju da sam prisvoji Irsku. Do 1400. godine Engleska je zauzela istočnu Irsku, ali Irci su tijekom sljedećih stotinu godina uspjeli povratiti većinu teritorija.

Irski ratnici napadaju englesku vojsku.

Važni datumi

- 1170. Strongbow prisvaja Dublin.
- 1258.–1282. Llywelyn ap Gruffyd vlada kao princ od Walesa.
- 1301. Edward II. postaje princem od Walesa.
- 1314. Bitka kod Bannockburna.
- 1328. Edward II. prihvaća nezavisnost Škotske.
- 1532. Bretanja postaje dijelom Francuske.

Uspon Burgundije

Jedan od najmoćnijih plemića u srednjovjekovnoj Europi bio je vojvoda od Burgundije, koji je vladao vojvodstvom u istočnoj Francuskoj. Kada je 1361. vojvoda od Burgundije umro, nije ostavio sina koji će naslijediti zemlju. Francuski kralj Jean II. proglasio je za vojvodu svoga najmlađeg sina, Filipa.

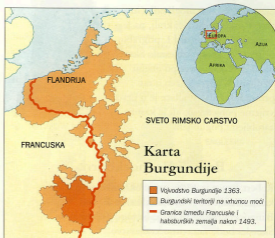
Vojvoda Filip i njegovi nasljednici izgradili su veliko vojvodstvo u Francuskoj i Flandriji (današnja Nizozemska, Belgija i sjeverna Francuska). Vojvode su uzimali porez od trgovaca odjećom, bankara i seljaka i nevjerojatno se obogatili.

Pokrovitelji umjetnosti

Vojvode od Burgundije su plaćali pisce i slikare da rade za njih. Čuveni slikar Jan van Eyck je radio za porodicu Burgundaca.

Brak Amolfijnjevih, slika Jana van Eycka naslikana u čast vjenčanja talijanskog trgovca koji se nastanio u Flandriji.

Svađe u Francuskoj

Vojvode od Burgundije su se borili protiv vojvode od Orleansa i njegovih sljedbenika, Armagnaca. Osim toga, bili su u sukobu s francuskim kraljem. Vojvoda Jean od Burgundije je ubijen 1419., vjerojatno po zapovjedi sina francuskog kralja. Nakon toga je Burgundija podržavala Englesku u Stogodišnjem ratu protiv Francuske.

Marija i Maksimilijan

Burgundski vojvoda Charles Odražni je 1476. uređio da se njegova jedina kći Marija uda za austrijskog princa Maksimilijana Habsburškog. Sljedeće godine Charles je poginuo u ratu, pa je francuski kralj prigrabio dio njegove zemlje. Tijekom sljedećih 20 godina Maksimilijan se borio s Francuskom oko Burgundije.

Maksimilijan Habsburški

Podjela Burgundije

Maksimilijan je 1493. okrunjen za svetog rimskog cara. Iste godine se dogovorio s kraljem Francuske da Burgundiju podijele među sobom. Francuskoj su pripala burgundska područja u Francuskoj, osim malog dijela prvobitnog vojvodstva. Ostatak Burgundije je pripojen Svetom rimskom carstvu.

Burgundski dvor

U dvorcima Burgundije održavane su veličanstvene gozbe i balovi. Vitezovi i gospe burgundskog dvora nosili su ekstravagantnu odjeću i besprijeekorno su se ponašali.

Bal u burgundskom dvorcu

Glazbenici sviraju s galerije (balcona).

Pjesnik čeka da predstavi vojvotkinji svoje djelo.

Vojvodin pehar se drži visoko, da nitko ne bi disao u njega.

Ovo je kancelar, vojvodin savjetnik.

Svi na dvoru nose veličanstvenu odjeću od svile, sätuna, krzna i baršuna.

Važni datumi

- 1363.–1404. Filip Dobri je vojvoda Burgundije.
- 1410.–1411. Burgundci se bore protiv Armagnaca.
- 1419. Ubijen je Jean Neustrašivi od Burgundije.
- 1477. Marija od Burgundije se udaje za Maksimilijana Habsburškog od Austrije.
- 1477.–1493. Francuska i Austrija se bore oko Burgundije.
- 1493. Maksimilijan Habsburški postaje svetim rimskim carem, Burgundija je podijeljena.

Ratovi ruža

Između dva ogranka engleske kraljevske obitelji izbila je 1455. strašna borba. Sukobili su se kuća (ili obitelj) Lancastera i kuća Yorka. Njihov sukob je postao poznat kao Ratovi ruža, jer su obje kuće za grb imale ružu.

Bijela ruža Yorka i
crvena ruža
Lancastera

Lancaster slabi

Kralj Henry VI. je bio iz obitelji Lancaster ali, za razliku od svoga oca i djeda, nije bilo veliki ratnik. Ničim nije spriječio pobjedu Francuza u Stogodišnjem ratu i nije mogao nadzirati svoje plemiće. Osim toga, povremeno je dobivao napade ludila.

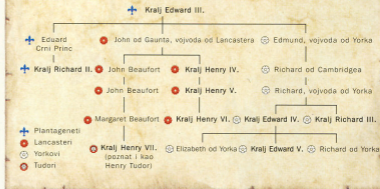

Henry VI.

Počinju sukobi

Parlament je 1454. Richardu, vojvodi od Yorka, dao pravo da vlada u ime kralja Henryja. Sljedeće je godine skupina plemića pod vodstvom Henryjeve žene odbila priznati Richarda. Jorkisti i Lancasterci su okupili sljedbenike i počeo je rat.

Engleska kraljevska loza

Kralj iz kuće York

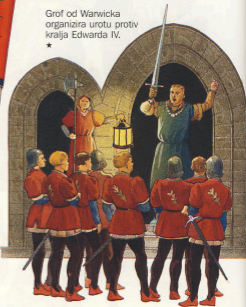
Simbol Edwarda IV. bila je bijela ruža u suncu.

Nakon niza bitaka Henry VI. je pobjegao u Škotsku, a kraljem Engleske je postao sin Richarda od Yorka, Edward IV., je vladao 22 godine, ali se prvih deset i dalje borio protiv Lancastera.

Warwick Krunitelj

Grof od Warwicka je pomogao svome rodaku, Edwardu IV., da postane kralj, ali kasnije je podržavao Henryja VI. koji se želio vratiti na prijestolje. Warwick je postao poznat kao "Krunitelj".

Grof od Warwicka organizira urotu protiv kralja Edwarda IV.

Richard III.

Edward IV. je umro kad je njegovom najstarijem sinu Edwardu bilo 12 godina. Prije nego je Edward mogao biti okrunjen, kraljem se proglasio njegov stric Richard

od Glouceстера. Malo tko se usudio na to pobuniti, pa je okrunjen kao Richard III.

Richard III.

Prinčevi u Toweru

Richard je zahtijevao da Edward i njegov brat budu zatočeni u londonskom Toweru. Dječake više nikad nitko nije vidio i mnogi smatraju da je Richard zapovjedio njihovo ubojstvo.

Mladi prinčevi, slika umjetnika iz 19. stoljeća

Kraj Richarda III.

Lancasteri su bili odlučni riješiti se kralja Richarda. Odlučili su da novi kralj bude Henry Tudor, pripadnik porodice Lancaster. Henry je 1484. napao Englesku iz Francuske. Sukobio se s kraljem Richardom u bitci kod Boswortha i pobijedio ga. Richard je poginuo.

Ova slika prikazuje Henryja Tudora kako predvodi vojsku u bitku protiv kralja Richarda III.

★

Lankasterski plemići podržavaju Henryja.

Henry Tudor

Mnogi ljudi su ušli u Henryjevu vojsku.

Neki plemići pristalice Yorka su napustili Richarda i pridružili se Henryjevoj vojsci.

Prvi Tudor

Henry Tudor je okrunjen kao kralj Henry VII. Ujedinio je kuće Lancaster i York tako što je oženio Elizabeth od Yorka, kćer Edwarda IV. Ratovi ruža su završeni, a Tudori su vladali Engleskom do 1603.

Važni datumi

- 1422.–1461. Vladavina Henryja VI.
- 1455. Početak Ratova ruža.
- 1461.–1483. Vladavina Edwarda IV.
- 1483. Edward V. postaje kralj, ali nije nikad okrunjen.
- 1483.–1485. Vladavina Richarda III.
- 1485. Lancasteri dobivaju bitku kod Boswortha. Kraj Ratova ruža.
- 1485.–1509. Vladavina Henryja VII.

Mongolski osvajači

Mongolska jurta

Mongoli su bili nomadi (lutačalički narod) iz ravnica središnje Azije. Živjeli su u šatorima zvanim jurte i uvijek su bili u pokretu, u potrazi za ispašom za svoje životinje. Mongoli su u birkama bili okrutni i krvoločni.

Džingis-kan

Oko 1180. mladi je mongolski ratnik po imenu Temudžin počeo predvoditi odvažne napade na druga mongolska plemena. Stvorio je moćnu vojsku i postupno podčinio sva plemena. Godine 1206. proglašen je za Džingis-kana, što znači "vrhovni vladar".

Džingis-kan

Izgradnja carstva

Predvođeni Džingis-kanom, Mongoli su osvojili sjevernu Kinu. Potom su krenuli na istok, ubijajući na tisuće ljudi. Džingis-kan je donio zakone koji će vrijediti u cijelom carstvu, osnovao glasilačku službu i poticao trgovinu.

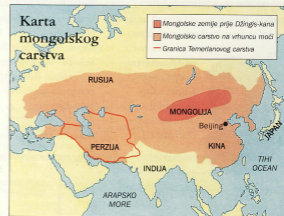
Nakon Džingis-kanove smrti, kanima (carevima) su postali njegovi sinovi i unuci. Osvajali su još teritorija u Kini, Europi i na Bliskom Istoku.

Ova slika prikazuje mongolsku vojsku u pokretu.

Ovaj glasnik donosi kanu vijesti.

Neki vojnici nose oklope za grudi i ramena.

Mongolski konjanici koriste visoka sedla i kratke uzde.

Ova jurta pripada jednoj od kanovih žena.

Ovo su pričuvni konji.

Deve nose teret.

Ovo je jedan od kanovih generala.

Kopije

Garda štiti kana.

Kan nosi zlatan ogrtač.

Vojnici koriste luk i strijele, kopija i krive mačeve.

Kublaj-kan

Kublaj-kan je bio unuk Džingis-kana. Osvojio je cijelu Kinu i pretvorio Beijing (Peking) u svoju prijestolnicu.

Kublaj je dvaput pokušao osvojiti Japan, ali Japanci su se odlučno branili. Odstupao je od daljnjih napada na Japan tek kada je orkanski vjeter (nazvan "kamikaze") uništio njegove brodove.

★ Kublaj-kan u kineskoj odori

Japanski ratnici napadaju mongolski ratni brod.

Ova zastava je načinjena od konjskih repova. Kada su u ratu, Mongoli nose zastavu od crnih konjskih repova.

Kanova zastava

Kanova jurta

Katapuit

Veće jurte vuku volovi. Manje jurte se spakiraju i natovare na životinje.

Kolače kola treba stalno podmazivati životinjskom mašću.

Upregnuti volovi vuku veće jurte.

Ovi dobošari udaraju u doboše kada vojska juriša.

Tamerlan

Nakon Kublajeve smrti mongolsko carstvo se raspalo. Porodične svade su oslabile vladare i mnogi pokoreni narodi su se oslobodili. A tada je mongolski vladar po imenu Tamerlan 1360. počeo graditi novo carstvo. Tamerlan je osvojio dijelove Perzije, Rusije i Indije, ali carstvo nije potrajalo dugo iza njegove smrti.

★ Tamerlan

Važni datumi

- 1162. U Mongoliji je rođen Temudžin.
- 1206. Temudžin je proglašen Džingis-kanom.
- 1206.–1227. Džingis-kan gradi mongolsko carstvo.
- 1259.–1294. Vladavina Kublaj-kana.
- 1279. Vrhunac moći mongolskog carstva.
- 1360.–1405. Tamerlan gradi novo mongolsko carstvo.

Širenje Turaka

Turci su bili lulački narod porijeklom iz središnje Azije. Oko 950. godine pleme Turaka Seldžuka počelo se širiti na zapad. Osvojili su Islamsko carstvo koje je toliko oslabilo da je car pozdravio ulazak Turaka u svoju prijestolnicu Bagdad.

Seldžučki ratnici

Seldžučci su živjeli u šatorima zvanim jurte.

Metalni oklop za grud

Vezena tkanina

Seldžučka džamija *

Minaret (moltivni toranj)

Derviš, seldžučki sveti plesač

SREDIŠNJA AZIJA

Seldžučke zemlje na vrhuncu moći
Granice islamskog carstva
Granice Bizantskog carstva

Krstaši uzvračaju udarac

Neki Seldžučci su napadali kršćane koji su putovali u Svetu zemlju, pa su mnogi kršćani smatrali da se trebaju boriti za zemlju iz koje potječe njihova vjera. Papa je pozvao na sveti, križarski rat protiv Seldžuka, i oko 1100. godine križari su osvojili veći dio Palestine (vidi str. 48).

Seldžučci napadaju kršćane

Kraj Seldžuka

Oko 1200. godine Seldžučci su se razbili u manje skupine pod vlašću sukobljenih prinčeva, a mnogi narodi su se pobunili. Kada su ih napala mongolska plemena, Seldžučci su bili previše slabi da bi se obranili. Mongoli su do 1300. godine osvojili većinu seldžučkih zemalja, osim Turske.

Mongolski vojnici

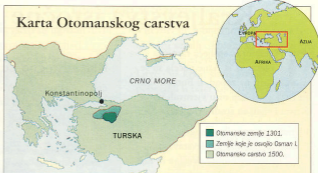
Uspon Otomanskog carstva

Turski princ po imenu Osman proglasio se 1301. za sultana (kralja) svih Turaka. Stvorio je vojsku i krenuo u osvajačke pohode. Zemlje koje su osvojili Osman i njegovi potomci nazvane su Otomanskim carstvom.

Osman I.

Karta Otomanskog carstva

Vodenje carstva

Otomanski sultani su bili odlučni vladari i vješti vojskovođe. Donosili su stroge zakone i u svojim gradovima gradili prelijepe džamije, škole i kupelji.

Javna kupelj izgrađena po sultanovom nalogu

Pad Konstantinopolja

Otomansko carstvo je postupno otimalo teritorije od Bizanta, pa je 1453. osvojen i Konstantinopolj, prijestolnica Bizantskog carstva (vidi str. 11). Sultan Mehmed II. je obnovio Konstantinopolj, dao mu ime Istanbul i proglasio ga za prijestolnicu Otomanskog carstva.

Ova slika prikazuje otomansku vojsku kako maršira kroz Konstantinopolj nakon osvajanja grada.

Neke zgrade su zapaljene.

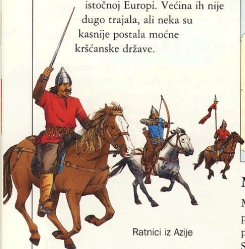
Važni datumi

- 1055. Selđuci ulaze u Bagdad.
- 1071. Selđuci pobjeđuju Bizantince kod Manzikara.
- 1099. Križari osvajaju dio Palestine.
- o. 1200-1300. Mongoli napadaju selđučke zemlje.
- 1304-1326. Vladavina sultana Osmana I.
- 1451-1481. Vladavina sultana Mehmeda II.
- 1453. Pad Konstantinopolja.

Kraljevstva istočne Europe

Tijekom 6. stoljeća ratnička plemena iz Azije počela su se širiti na zapad, u Europu. Bili su to pogani koji nisu vjerovali u Krista i sijali su strah i trepet.

Plemena su stvorila mnogo ratobornih kraljevstava u istočnoj Europi. Većina ih nije dugo trajala, ali neka su kasnije postala moćne kršćanske države.

Ratnici iz Azije

Mađari

Početkom 9. stoljeća pleme Mađara je osvojilo područje današnje Mađarske. Mađari su se divlje borili da bi proširili svoje teritorije, ali su ih 955. Nijemci pobijedili u bitci na Lechfeldu (vidi str. 25).

Sveto rimsko carstvo

Nakon pobjede Nijemaca papa je osnovao Sveto rimsko carstvo i dao vlast njemačkom kralju (vidi str. 25). Papa je caru povjerio obranu Europe od napada divljih plemena.

Mađarsko kraljevstvo

Mađarski poglavar Géza je 975. primio kršćanstvo, a 1001. godine je papa prihvatio Gézinog sina Stjepana za prvog mađarskog kralja. Stjepan je kasnije proglašen svecem. Stvorio je mirno kraljevstvo sa strogim zakonima i većina Mađara je primila kršćanstvo.

Crkve su građene po cijeloj Mađarskoj.

Ova slika prikazuje kralja Stjepana kako predvodi vjersku procesiju.

★

Transilvanski grof Drakula

Transilvanija je bila dio planinskog kraljevstva Vlaške. U 15. stoljeću njome je vladao grof Vlad Tepeš, čuven po okrutnosti. Tepeš je osudio tisuće ljudi na smrt nabijanjem na kolac. Prozvali su ga Drakula, što znači "sin demona".

Grof Drakula

Kraljevstvo Bohemija

Kraljevstvo Bohemija (današnja Češka) stvorilo je slavensko pleme u 9. stoljeću. Izraslo je u bogatu i moćnu državu. Papa je 1355. priznao Karla IV. za svetog rimskog cara, a Karlo je premjestio prijestolnicu carstva u Prag.

Teutonski vitezovi

Poljsko kraljevstvo su ugrozili divlji Prusi sa sjevera, pa su Poljaci zamolili teutonske vitezove za pomoć. Teutonski vitezovi su bili vojnici-redovnici iz Njemačke, koji su sudjelovali u križarskim ratovima.

Vitezovi su pobijedili Pruse i zauzeli njihovu zemlju. Potom su pokušali osvojiti i dijelove Poljske, Rusije i Litve. Na kraju su ih Poljaci pobijedili u bitci kod Tannenberg.

Ova slika prikazuje teutonske vitezove kako napadaju prusko selo.

Vitezovi su zapalili selo.

Svi Prusi koji ne prihvate kršćanstvo bit će ubijeni.

Vitezovi prelaze jezero pomoću splavi.

Neki Prusi će biti odvedeni u ropstvo.

Ovi Prusi bježe u šumu.

Važni datumi

- 955. Nijemci pobjeđuju Madare na Lechfeldu. Papa stvara Sveto rimsko carstvo.
- 1001. Papa priznaje mađarskog kralja Sečepana.
- 1224.–1239. Teutonski vitezovi osvajaju Prusku.
- 1355.–1378. Karlo IV. vlada kao sveti rimski car.
- 1410. Poljaci pobjeđuju teutonske vitezove kod Tannenberg.

RUSI: o. 700.–1500.

Uspon Rusije

Vikinški brod

Slavene koji su ondje živjeli, ali kasnije su se naselili i počeli podizati gradove.

Oko 700. godine Vikinzi iz Švedske su počeli putovati rijekama do područja današnje zapadne Rusije. Prvo su napadali

Rus Rurik

Oko 862. godine vikinški knez Rurik osvojio je slavenski grad Novgorod i zemlje oko njega. Rurikovi sljedbenici su ga prozvali Rus ("crven") i odatle današnji naziv Rusi.

Rusi su osvojili mnogo teritorija i 882. proglasili Kijev svojom prijestolnicom.

Novgorod

Karta ruskih zemalja

Sveti Vladimir

Vladimir je postao knezom Kijeva 978. godine. Vjerovao je da može natjerati narod u kršćanstvo ako ih silom pokrsti (ritualno kupanje u znak novog početka). Vladimir je nakon smrti proglašen za sveca jer je u kršćanstvo preveo mnoštvo ljudi.

Knez Vladimir

Jaroslav Mudri

Vladimir sin Jaroslav pretvorio je Kijev u bogat i moćan grad. Poticao je umjetnost i znanost, stvorio snažnu vlast i poslao trgovce u Konstantinopolj. Kasnije je postao poznat kao Jaroslav Mudri.

Crkva svete Sofije u Kijevu, izgrađena za vrijeme Jaroslava

Ova slika prikazuje masovno krštenje Rusa.

Vojnici tjeraju ljude u vodu.

Dolaze Tatari

Ruski vladari nakon Jaroslava bili su slabi, pa su Kijev 1240. osvojila plemena Mongola, koje su u Rusiji nazivali Tatarima. Tatari su stvorili prostrano kraljevstvo koje su nazvali Kanat Zlatne horde. Primorali su ruske vladare da im plaćaju ogroman danak u novcu.

Tatarski ratnik ★

Aleksandar Nevski

Dok su Tatari napadali jug, Rusi na sjeveru su na obalama Neve pobijedili švedsku vojsku i potisnuli njemačke napadače kod Pskovskog jezera. Ruski vođa Aleksandar postao je junak. Zbog pobjede na Nevi dobio je nadimak Nevski.

Aleksandar Nevski predvodi vojsku u borbu.
★

Rast Moskve

Sin Aleksandra Nevskog Danilo okrunjen je za kneza Moskve 1280. godine. Tijekom sljedećih 200 godina kneževi Moskve su izgradili moćno kraljevstvo nazvano Maskovja. Moskva je postala najvažniji grad Rusije i tu je 1328. osnovana patrijaršija Ruske pravoslavne crkve.

Umjetnici iz Maskovje su slikali prekrasne vjerske slike, ikone.

Tatari slabe

Oko 1350. Tatari su se počeli boriti među sobom. Njihovo kraljevstvo se raspalo i 1380. su ih Maskovljani pobijedili kod Kulikova, u južnoj Rusiji.

Ivan Veliki

Moć Tatara je do kraja slomio knez Ivan III. Moskovski. Ivan je osvojio Novgorod i nastavio osvajati nove teritorije. Godine 1480. se proglasio carem svih Rusa i odbio dalje plaćati danak Tatarima. Izgradio je mnoge prekrasne zgrade u svojoj prijestolnici, Moskvi.

Ivan Veliki, prvi ruski car

Katedrala Blagovijesti u Moskvi, izgrađena tijekom Ivanove vladavine ★

Važni datumi

- o. 700. Vikinzi stižu u Rusiju.
- o. 862. Rurik stvara rusko kraljevstvo.
- 1240. Bitka na Nevi.
- o. 1250.–1480. Tatari vladaju južnom Rusijom.
- 1380. Bitka kod Kulikova.
- 1480.–1505. Vladavina Ivana Velikog.

Borbe za Španjolsku

Vojska Maura, muslimana iz sjeverne Afrike, stigla je 711. u južnu Španjolsku. Španjolskom su 200 godina vladali Vizigoti (vidi str. 12), ali su ih novi osvajači lako pobijedili.

Maurški ratnik

Mauri prodiru na sjever

Do 718. godine Mauri su osvojili cijelu Španjolsku, osim planinskih krajeva na sjeveru. Prodrli su i u Francusku, ali Charles Martel je na njih poveo franačku vojsku.

Franci su 732. pobijedili Maure u bitci kod Poitiersa, a zatim su ih postupno potisnuli u južnu Španjolsku.

Franci u borbi protiv Maura

Franci

Mauri

Učenje i dokolica

Mauri iz Andaluzije su bili čuveni po svojem civiliziranom načinu života. Bavili su se znanošću, matematikom i astronomijom, skladali su glazbu i pisali poeziju. Voljeli su i igrati šah.

Srednjovjekovna slika Maura kako igraju šah

Kraljevstvo Al Andalus

Mauri su u južnoj Španjolskoj osnovali svoju državu i nazvali je Al Andalus (Andaluzija). Mauri su bili vješti trgovci i graditelji i njihova prijestolnica Córdoba je postala jednim od najbogatijih gradova Europe.

Velika džamija u Córdoba

* Kralj Leóna

Uspón kršćanskih kraljevstava

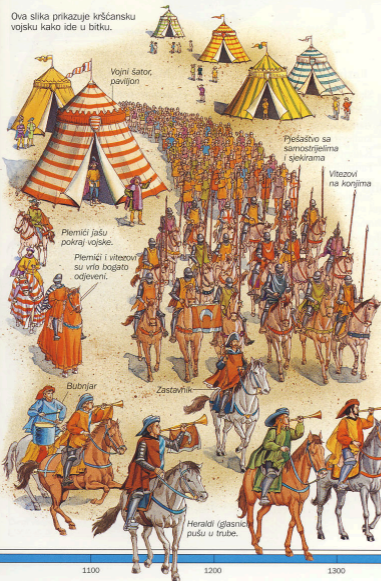
Oko 1000. godine Al Andalus je oslabio i počeo se raspadati na manja kraljevstva. Za to vrijeme su kršćanski kraljevi na sjeveru jačali. León i Kastilja su se ujedinili 1037., a Aragon i Navarra su postupno postajali sve snažniji. Godine 1139. nastalo je i novo kraljevstvo, Portugal.

Kršćani uzvraćaju udarac

Tijekom više od 450 godina, vladari kršćanskih zemalja su se trudili izbaciti Maure iz Španjolske. Postupno su prodirali na jug i osvajali grad za gradom. Ova duga borba za oslobodenje zemlje nazvana je "Reconquista" (Ponovno osvajanje).

Ova slika prikazuje kršćansku vojsku kako ide u bitku.

El Cid

Najčuvaniji ratnik Reconquiste bio je Rodrigo Diaz, zvan El Cid, što znači "gospodar". Predvodio je smjele upade u muslimanske zemlje i osvojio kraljevstvo Valencije, kojim je kasnije sam i vladao.

El Cid

Kraljevstvo Granada

Kršćani su do 1250. osvojili cijelu Španjolsku, osim muslimanske Granade. Jedan od razloga zbog čega je Granada tako dugo opstala bilo je i to što su njeni sultani kraljevima Leona i Kastilje plaćali veliki danak. Granada je osvojena tek 1492.

★
Sultan Granade

Palača Alhambra u Granadi

Važni datumi

- 711. Mauri napadaju Španjolsku.
- o. 730. Mauri vladaju većim dijelom Španjolske.
- 732. Charles Martel pobjeđuje Maure kod Poitiersa.
- o. 1000. Mauriska moć u Španjolskoj počinje slabiti.
- 1037.–1492. Krišćani oslobađaju Španjolsku (Reconquista).

Osvajачi sjeverne Afrike

Prostor uz sjeverne obale Afrike bio je jedno od najbogatijih područja Rimskog carstva, ali su ga 429. godine napali Vandali (vidi str. 12). Vandali su natjerali žitelje sjeverne Afrike na plaćanje ogromnih poreza, a mnogi rimski gradovi su pretvoreni u ruševine.

Rimska vila u sjevernoj Africi

Bizantinski vladari

Bizantinski car Justinijan je 533. istjerao Vandale iz Afrike. Tijekom sljedećih 150 godina bizantinski vladari su pokušavali u sjevernoj Africi

ponovo uvesti rimski način života.

Novčić s likom cara Justinijana

Arapski napadači

Arapci su u sjevernu Afriku upali 697. godine i do 750. su je učinili dijelom muslimanskog arapskog carstva. Sjevernom Afrikom je u početku vladao arapski kalif, ali postupno su lokalni vladari osnovali svoja mala kraljevstva.

Arapski napadači

Fatimidi u Egiptu

Skupina muslimana iz Sirije, Fatimidi, 969. godine je osvojila vlast u Egiptu. Osnovali su nezavisno kraljevstvo, a njihova prijestolnica Kairo postala je bogatim gradom. Fatimidi su vladali 200 godina, dok ih nije pokorio veliki arapski vođa Saladin (vidi str. 48).

Mameluci u Egiptu

Saladinovi potomci su vladali 80 godina, ali su ih 1250. zbacili Mameluci. Mameluci su bili tursko pleme koje je nekada pokorila Saladinova vojska. Najčuveniji mamelučki vladar je bio sultan Baibars, koji je spriječio mongolska plemena u osvajanju Afrike.

Mamelučki ratnik

Važni datumi

- 429.–533. Vandali vladaju sjevernom Afrikom.
- 533.–697. Bizant vlada sjevernom Afrikom.
- 697. Arapi osvajaju sjevernu Afriku.
- 750. Sjeverna Afrika je dio Arapskog carstva.
- 969.–1171. Fatimidi vladaju Egiptom.
- 1250.–1517. Mameluci vladaju Egiptom.
- 1261. Mameluci pobjeđuju Mongole.

Gradovi istočne Afrike

Oko 1000. godine na obali istočne Afrike počele su nicati luke (vidi kartu). Trgovci iz Arabije, Indije i Kine plovili su do tih luka donoseći alat, odjeću, staklo i porculan. Zauzvrat su dobivali zlato i bjelokost, željezo i robove, pa čak i divlje životinje.

Istočnoafrikanci su ovu žirafu poslali na poklon kineskom caru.

Kamena ptica iz Velikog Zimbabwewa

Grad zlata

Narodi cijele jugoistočne Afrike donosili su zlato u grad Veliki Zimbabwewa. Zlato je sakupljano u gradu, a zatim se slalo u luke uz obalu. Vladari Velikog Zimbabwewa su postali bogati i moćni. Živjeli su u čvrstoj utvrdi usred zidinama ograđenog grada.

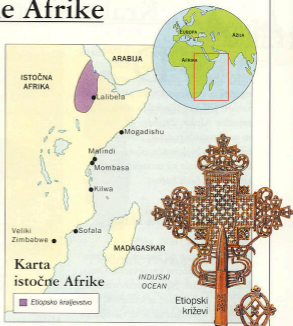
Ova slika prikazuje utvrdnu iz Velikog Zimbabwewa.

*

Ovdje se održavaju vjerske svečanosti.

Kuće su izgrađene od gline i šijunka, s travnatim krovom.

Čvrsti vanjski zidovi od granitnih blokova

Karta istočne Afrike

Etiopsko kraljevstvo

Kršćansko kraljevstvo Etiopija osnovano je oko 1000. godine. Kralj Lalibela je vjerovao da mu je Bog zapovjedio klesanje crkava u živoj stijeni. Izgradio je 11 crkava koje su postale čuvene, pa je glavni grad kraljevstva dobio ime po njemu.

Jedna od crkava kralja Lalibele

Važni datumi

- o. 1000. Osnovano je etiopsko kraljevstvo.
- o. 1000.–1200. Trgovačke luke niču na istočnoj obali Afrike.
- 1200.–1250. U Etiopiji kralj Lalibela gradi crkve.
- o. 1350. Vrhunac moći Velikog Zimbabwewa.

Kraljevstva zapadne Afrike

Arapski trgovci

Do 800. godine arapski trgovci iz sjeverne Afrike prelazili su Saharu kako bi trgovali s narodima zapadne Afrike. Zapadni Afrikanci su se obogatili trgujući zlatom, robovima i bjelokošću (slonove kljove). Nastala su mnoga moćna kraljevstva (vidi kartu).

Kraljevstva zlata

Između 300. i 1600. godine u oblastima južno od Sahare su nastala i nestala tri moćna kraljevstva: Gana, Mali i Songhai. Njihovi stanovnici su vadili zlato iz kamenja, a vladari su se nevjerojatno obogatili.

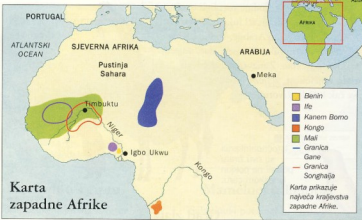
Kamen prošaran zlatom

Mansa Musa od Malija

Najčuveniji vladar zapadne Afrike bio je Mansa Musa, kralj Malija. Bio je musliman i strog, ali pravedan vladar. Pošao je na hodočašće u Meku, u Arabiju, dijeleći usput poklone u zlatu.

Karta pokazuje kralja Mansa Musu s arapskim trgovcem.

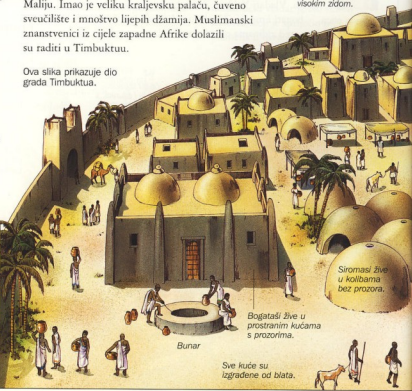

Grad Timbuktu

Timbuktu je bio jedan od najvažnijih gradova u Maliju. Imao je veliku kraljevsku palaču, čuveno sveučilište i mnoštvo lijepih džamija. Muslimanski znanstvenici iz cijele zapadne Afrike dolazili su raditi u Timbuktu.

Grad je okružen visokim zidom.

Ova slika prikazuje dio grada Timbuktua.

AFRIKA

Vladari šume

Oko 800. godine postojalo je nekoliko država u šumama oko ušća Nigera. Većina kraljeva tih država bili su svećenici. Pogrebna odaja pronađena u Igbo Ukwuu pokazuje kako su sahranjivani svećenici-kraljevi.

Presjek vladarske pogrebne odaje

Kraljevstvo Ife

Šumsko kraljevstvo Ife nastalo je oko 1000. godine. Njegovi žitelji su bili vični obradi metala i otkrili su način izrade brončanih figura. Izrađivali su portrete svojih nekadašnjih vladara i molili im se.

* Brončana glava vladara Ifea

Kraljevstvo Benin

Najbogatije šumsko kraljevstvo bio je Benin. Njegovi su obrtnici izrađivali rezbarije od bjelokosti i fantastične brončane skulpture, a njihov kralj (zvan oba) živio je u ogromnoj palači. U palači su se održavale složene vjerske svečanosti.

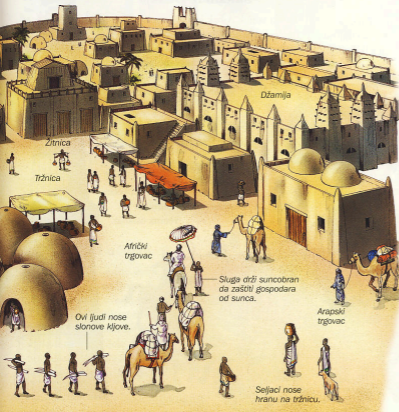
* Bubnjar iz obeove palače

Dolazak Portugalaca

Godine 1445. do ušća Konga su došli brodovi iz Portugala. Tijekom sljedećih 50 godina Portugalci su uz obale zapadne Afrike gradili trgovačke gradove. Neka šumska kraljevstva, poput Benina, jako su se obogatila trgovinom s Portugalcima.

Portugalski trgovački brod zvan karavela

Džamija

Zitnica

Tržnica

Afrčki trgovac

Sluga drži suncobran da zaštiti gospodara od sunca.

Arapski trgovac

Ovi ljudi nose slonove kljove.

Sejanci nose hranu na tržnicu.

Važni datumi

- o. 500.–1200. Kraljevstvo Gana.
- o. 800.–1000. Kraljevstvo Igbo Ukwu.
- o. 1000.–1450. Kraljevstvo Ife.
- o. 1000.–1897. Kraljevstvo Benin.
- o. 1200.–1500. Kraljevstvo Malio.
- 1312.–1337. Mansa Musa vlada Malijem.
- o. 1350.–1600. Kraljevstvo Songhai.
- o. 1450. Portugalci počinju trgovati sa zapadnom Afrikom.

Osvajači sjeverne Indije

Indija se oko 550. godine raspala na mala kraljevstva. Njihovi su vladari bili hindusi. Kraljevstva na jugu su trajala još tisuću godina, ali sjeverna kraljevstva su postupno osvojili muslimani.

Indijski kralj

Muslimanski napadači

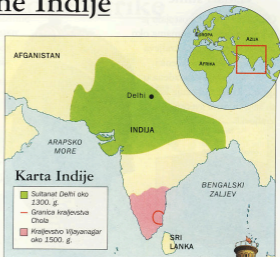
Arapska vojska je 711. godine počela napadati sjeverozapadnu Indiju. Arapi su osnovali nekoliko mirolojubivih muslimanskih država, ali oko 1000. godine Mahmud al Ghazni je poveo niz okrutnih napada na Indiju iz Afganistana. Gotovo 200 godina kasnije drugi

Indijska vojska se bori protiv napadača iz Afganistana

Hinduistički hram

Afganistanac, Muhamed al Ghur, osvojio je većinu sjeverne Indije. Ubio je mnoštvo Indijaca i uništio mnoge njihove hramove.

Sultani iz Delhija

Turski vojnik Aibak je 1206. osvojio sjevernu Indiju i proglasio se sultanom (kraljem) Delhija. Sultani su vladali sljedećih 300 godina. Bili su veliki graditelji, ali okrutni vladari.

Sultan Aibak je izgradio ovu kulu da ovekoveči svoje pobjede.

Mongolski osvajači

Mongolska plemena predvođena Tamerlanom napala su 1398. grad Delhi. Mongoli su pobili većinu stanovnika, a sultanat je veoma oslabio.

Afganistanci opkojavaju Indijce.

Afganistanci jašu brze konje.

Indijski ratni slonovi su veoma spori.

500 600 700 800 900

Kraljevstva južne Indije

Vladari južne Indije živjeli su u prekrasnim palačama okruženim visokim hramovima. Svećenici, bramani, pomagali su kraljevima da vladaju, a stotine slugu su radili u palačama i hramovima.

Ova slika prikazuje indijskog kralja i njegov dvor.

Kraljevstvo Chola

Jedno od najuspješnijih južnih kraljevstava bila je Chola. Njezini kraljevi su izgradili ogromno carstvo i slali trgovce u Arabiju i Kinu. Obrtnici Chole su bili čuveni po kipovima od bronce.

Brončani kip Hinduističkog boga iz Chole

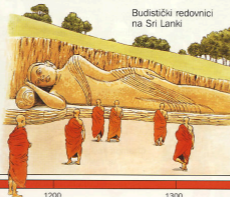
Vijayanagar uzvraća udarac

Oko 1300. godine muslimanski sultani iz Delhija počeli su napadati južnu Indiju. Osvajali su zemlje sve do 1336., kada su dvojica braće osnovala novo hinduističko kraljevstvo, Vijayanagar. Njihova je vojska uskoro pobijedila muslimane, a Vijayanagar je postao najmoćnije kraljevstvo juga.

Budistički učitelji

Iako su kraljevi južne Indije bili hindusi, dozvoljavali su budističkim redovnicima osnivanje sveučilišta i širenje njihove vjere. Budizam se širio iz Indije preko cijele jugoistočne Azije i mnogi kineski budisti su dolazili u Indiju učiti.

Budistički redovnici na Sri Lanki

Važni datumi

- 711. Arapi počinju osvajati sjevernu Indiju.
- 886.–1267. Kraljevi Chole vladaju većim dijelom južne Indije.
- 1001.–1026. Mahmud al Ghazni predvodi napade na sjevernu Indiju.
- 1193. Muhamed al Ghur osvaja sjevernu Indiju.
- 1206.–1526. Sultani Delhija vladaju većim dijelom sjeverne Indije.
- 1336.–1565. Kraljevstvo Vijayanagar.
- 1398. Mongoli napadaju sjevernu Indiju.

Kraljevstva jugoistočne Azije

Trgovci iz Indije počeli su u jugoistočnu Aziju scizati tijekom 2. stoljeća. Lokalno stanovništvo se upoznao s indijskim načinom života i osnovalo mala kraljevstva po ugledu na ona u Indiji. Do 800. godine na otocima i kopnu jugoistočne Azije postojalo je nekoliko moćnih kraljevstava.

Dvorjani kleče pred kraljem Sukhothajem

Hinduizam

Hinduizam se širio iz Indije po jugoistočnoj Aziji i kraljevi su gradili veličanstvene hramove u kojima se narod molio hinduističkim bogovima. Narod se molio i kraljevima, koje su smatrali bogovima.

Ljudi donose darove u hinduistički hram.

Karta jugoistočne Azije

- Kraljevstvo Pagan
- Kraljevstvo Sukhothai
- Kraljevstvo Čina
- Kraljevstvo Čampa
- Kraljevstvo Srivijaya
- Kraljevstvo Salendra

Kip Bude iz kraljevstva Sukhothai ★

Budizam

Oko 300. godine budistički redovnici iz Indije donijeli su svoju vjeru u jugoistočnu Aziju. Budizam je postao popularan, ali nije uništio hinduizam, pa je većina kraljevstava imala hramove obje vjere.

Zaraćena kraljevstva

Kraljevi jugoistočne Azije su često međusobno ratovali. Ponekad su vojnici plovili preko mora ili uz rijeke kako bi iznenada napali drugo kraljevstvo.

Vojnici iz kraljevstva Champa vesljaju uz rijeku.

Kraljevstvo Kmera

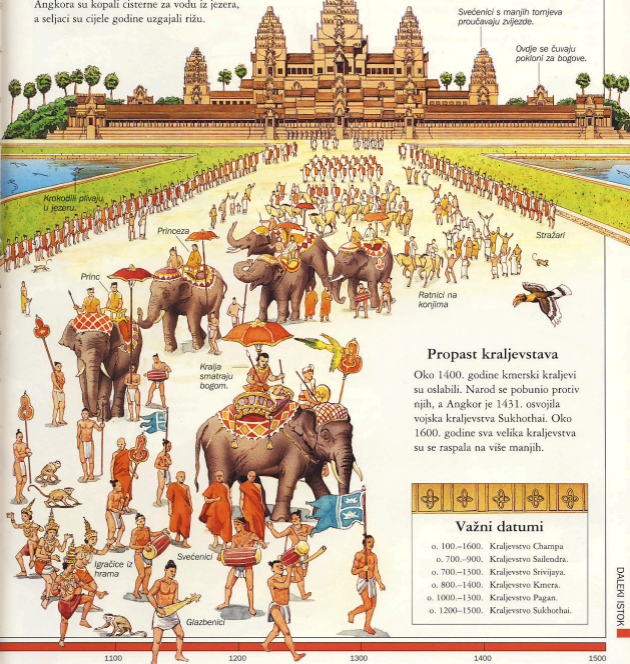
Najvećim kraljevstvom u jugoistočnoj Aziji vladali su Kmeri. Njihova prijestolnica, Angkor, imala je pola milijuna stanovnika i izgrađena je uz jezero. Stanovnici Angkora su kopali cisterne za vodu iz jezera, a seljaci su cijele godine uzgajali rižu.

Ova slika prikazuje procesiju u gradu Angkoru.

Ovaj hram se zove Angkor Vat. Tu živi kmerška kraljevska obitelj sa slugama i svećenicima.

Svećenici s manjih tornjeva proučavaju zvijezde.

Ovdje se čuvaju pokloni za bogove.

Propast kraljevstava

Oko 1400. godine kmerški kraljevi su oslabili. Narod se pobunio protiv njih, a Angkor je 1431. osvojila vojska kraljevstva Sukhothai. Oko 1600. godine sva velika kraljevstva su se raspala na više manjih.

Važni datumi

- o. 100.–1600. Kraljevstvo Champa
- o. 700.–900. Kraljevstvo Sailandna.
- o. 700.–1300. Kraljevstvo Srivijaya.
- o. 800.–1400. Kraljevstvo Kmera.
- o. 1000.–1300. Kraljevstvo Pagan.
- o. 1200.–1500. Kraljevstvo Sukhothai.

Kineske dinastije

Godine 581. Kinom je zavlдалa dinastija (vladarska porodica) Sui. Carevi dinastije Sui su izgradili mrežu kanala koji su trgovcima olakšali putovanje zemljom.

Carski brod na kanalu

Dinastija Tang

Vlast je 618. preuzela nova dinastija, Tang. Carevi ove dinastije su vladali Kinom 300 godina i stvorili su carstvo koje se pružalo od Koreje do Turkistana. Prijestolnica carstva Tang bio je veličanstveni grad Ch'ang-an. Unutar njegovih zidina živjelo je gotovo dva milijuna ljudi.

★ Car dinastije Tang

Slika prikazuje dio grada Ch'ang-ana.

★

Karta Kine

Grad je zidovima podijeljen u okruge.

Pronalasci

Tijekom dinastije Tang Kinezi su otkrili barut i izradu porculana. Osim toga, počeli su tiskati na papiru, koristeći drvene ploče.

Barut se prvotno koristio samo za vatromete.

Trgovci avanturisti

* Kineski trgovački brod, džunka

Kineski trgovci su plovili sve do Afrike, a kopnom su koristili Put svile. Trgovci su tim putem nosili svilu, porculan i papir prema Bliskom Istoku i Europi.

Dinastija Sung

Dinastija Tang je postupno slabila i vlast je 960. preuzela dinastija Sung. Pod ovom dinastijom Kinezi su imali malo dodira s ostatkom svijeta, ali su nastavili izrađivati divan porculan i slike.

Umjetnici su često slikali prizore iz svakodnevnog života.

Dinastija Ming

Budistički svećenik po imenu Chu Yuan-chang je 1368. godine poveo pobunu protiv Mongola i osnovao dinastiju Ming. Carevi te dinastije su izgradili jaku vojsku i poticali trgovinu, istraživanje i umjetnost. Vladali su iz Bejinga, koji je postao jedan od najvećih gradova svijeta.

* Porculan iz dinastije Ming čuven je po profinjenim šarama.

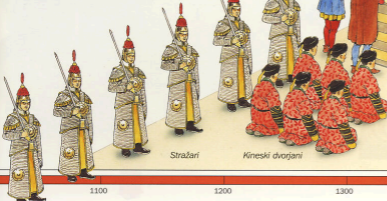

Mongolski osvajači

Mongolska su plemena napala Kinu 1211. godine, a 1279. mongolski je vladar Kublaj-kan postao kineskim carem (vidi str. 59). Kublaj-kana je posjetio Marco Polo, mladi trgovac iz Venecije, koji je pisao o svojim putovanjima u Kinu.

Marco Polo u palači Kublaj-kana

Marco Polo donosi darove.

Stražari

Kineski dvorjani

Važni datumi

- 581.-617. Dinastija Sui.
- 618.-906. Dinastija Tang.
- 960.-1279. Dinastija Sung.
- 1275.-1292. Marco Polo boravi u Kini.
- 1280.-1368. Kinom vladaju Mongoli.
- 1368.-1644. Dinastija Ming.

1100

1200

1300

1400

1500

Zemlja samuraja

Pagoda u kineskom stilu u Nari

Pagoda u kineskom stilu u Nari

Oko 500. godine većim dijelom Japana je vladala dinastija Jamato. Oni su se divili kineskim carevima i izgradili su svoju prijestolnicu, Naru, po ugledu na kineski grad Ch'ang-an. (Više o Kini čete pronaći na str. 76 i 77.)

Carski dvor

Car je 784. godine prebacio dvor u Heian (današnji Kioto), gdje je živio u luksuzu, odsječen od običnih ljudi. Na dvoru je živjelo mnogo mudrih žena, a jedna od njih, gospa Murasaki Shikibu, napisala je prvi roman na svijetu, Pripovijest o Genjiju.

Car i njegovi dvorjani u Heianu

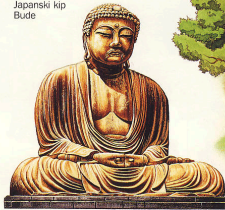
Šintoizam i budizam

Ulaz u šintoističko svetište

Šinto je bila lokalna religija Japana. Njezini sljedbenici su vjerovali u duhove koji žive u kamenju, drveću i potocima. Oko 600. godine budistički

Japanski kip Bude

Budistička pagoda

Plemići i šoguni

Carevi su polako prepuštali zemlju plemićima. Prva vrlo moćna porodica su bili Fujiwara, ali je 1192. vlast u Japanu pripala porodici Minamoto. Car je Yoritoma Minamoto proglasio prvim šogunom, ili generalom. Sljedećih 700 godina šoguni su bili pravi vladari Japana.

Minamoto Yoritomo, prvi šogun

Samurajska vojska

Šoguni su vlast nad pokrajinama prepuštali lokalnim vlastelinima. Svaki vlastelin je imao vojsku samuraja. Samuraji su se često borili za svoga gospodara i bili su spremni umrijeti za njega. Odbijali su strane napadače, poput Mongola (vidi str. 59).

Ova slika prikazuje samuraje kako jašu u bitku.

★

Kožni oklop za grudni

Slamnate sandale

No teatar

Glumci su no drame izvodili za zabavu plemićkih porodica. Svi glumci su bili muškarci i nosili su maske kojima su označavali koji lik glume. U no teatru se kombiniraju glazba, pjesma, ples i poezija.

★ No maske

Život u Japanu

Seljaci uzgajaju rižu na poplavljenim njivama

Većina Japanaca je uzgajala rižu na vlastelinskoj zemlji. Drugi su radili kao ribari, rudari, tesari, ili su izradivali papir, svilu ili mačeve. Seljaci i obrtnici su prodavali robu po gradovima.

Oružani oštre mačeve

Kopljie

Neki samuraji nose maske

Kaciga s rogovima

Kratki mač

Dugi mač

Samuraji jašu jake planinske konje.

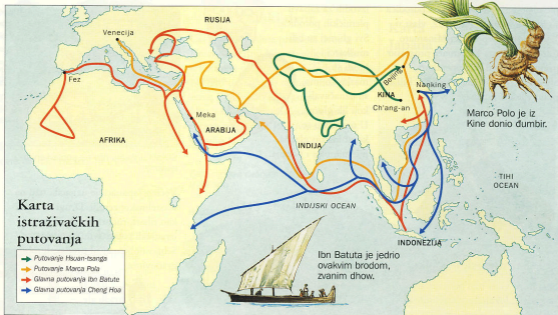
Strjele s kamenim vrhom

Važni datumi

- 500. Dinastija Yamato vlada većim dijelom Japana.
- 710. Nara postaje prijestolnica Japana.
- 794. Heian postaje prijestolnica Japana.
- 858.–1160. Porodica Fujiwara vlada Japanom.
- 1192. Minamoto Yoritomo postaje prvi šogun.
- 1274.–1281. Mongoli pokušavaju napasti Japan.

Istraživači i moreplovci

U srednjem je vijeku bilo vrlo teško i opasno putovati, ali nekolicina hrabrih istraživača se zaputila na nevjerojatna putovanja. Iako su trgovci stigli do Afrike, Indije i Kine, ove zemlje su bile gotovo sasvim neistražene.

San Ibn Batute

Ibn Batuta je bio bogati musliman iz Feza, u sjevernoj Africi. Kada je imao 21 godinu, pošao je na hodočašće u Meku, u Arabiji. Na putu je sanjao da ga je ogromna ptica ponijela preko cijelog muslimanskog svijeta i dalje. Taj san ga je nadahnuo da provede život istražujući svijet.

Cijeli život na putovanju

Indijski sultan prima Ibn Batutu.

Ibn Batutu je prvo putovanje odveo u Arabiju, južnu Rusiju i Indiju. Potom je otplovio za Kinu. Na drugom velikom putovanju istraživao je dijelove Afrike. Ibn Batuta je tijekom 30 godina putovanja prešao više od 120.000 km.

San Ibn Batute

Hsuan-tsang ide na zapad

U 7. stoljeću budistički redovnik po imenu Hsuan-tsang krenuo je na dugo i opasno putovanje iz Ch'ang-ana u Kini do sjeverne Indije. Proveo je 16 godina obilazeći indijske samostane i hramove. U Kinu se vratio sa stotinama rukopisa i kipova.

Hsuan-tsang

Putovanja Cheng Hoa

Kineski istraživač po imenu Cheng Ho odlazio je na sedam velikih putovanja u Indoneziju, Arabiju i Afriku. Plovio je s više od 200 džunki (brodova) i donio nevjerojatno blago u zlatu, bjelokosti i divljim životinjama.

Ova slika prikazuje Cheng Hoa kako se vraća iz Afrike u Kinu.

Trgovci, svećenici i prevoditelji su također išli na put.

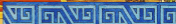
Cheng Ho

Marco Polo ide na istok

Marco Polo je iz Venecije pošao u Kinu kad mu je bilo 17 godina. Tri i po godine je putovao kopnom, s ocem i stricem. U Bejingu ih je primio mongolski car Kublaj-kan (vidi str. 77). Marco Polo je u Kini ostao 17 godina, a onda je otplovio natrag u Veneciju. Pričao je mnoge priče o stvarima koje je vidio i legendama koje je čuo.

Marco Polo je pričao o jednomogom čudovištu ljuožderu.

Važni datumi

- o. 628.-645. Putovanja Hsuan-tsanga.
- 1271.-1295. Putovanja Marca Pola.
- o. 1325.-1355. Putovanja Ibo Barute.
- 1405.-1433. Putovanja Cheng Hoa.

Pacifički narodi

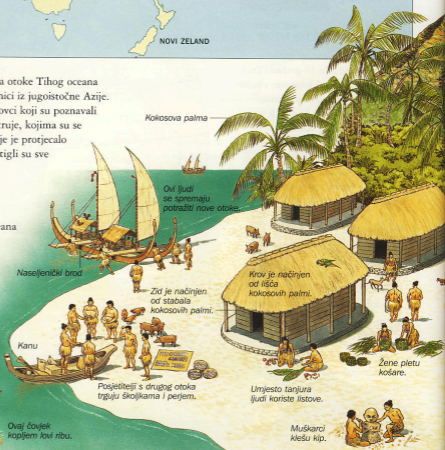
Karta Tihog oceana

Prije oko 6000 godina na otoke Tihog oceana počeli su stizati naseljenici iz jugoistočne Azije. Bili su to vješti moreplovci koji su poznavali vjetrove, zvijezde i oceanske struje, kojima su se pomagali na putu. Naseljavanje je protjecalo vrlo sporo. Oko 400. godine stigli su sve do Uskršnjeg otoka.

Život na otoku

Većina žitelja otoka Tihog oceana živjela je u malim plemenima kojima vladaju poglavice. Odlazili su u ribolov, skupljali voće i uzgajali povrće, svinje, pse i kokoši. Oročani su vjerovali u mnoge bogove i prinosili su im žrtve.

Ova slika prikazuje otočko selo u Tihom oceanu.

Naseljenički brod

Kanu

Ovaj čovjek kopljem lovi ribu.

Posjetitelji s drugog otoka trguju školjkama i perjem.

Kokosova palma

Ovi ljudi se spremaju potražiti nove otoke.

Zid je načinjen od stabala kokosavih palmi.

Krov je načinjen od lišća kokosavih palmi.

Žene pietu košare.

Umjesto tanjura ljudi koriste listove.

Muškarci klešu kip.

Velike glave

Isklesane glave na Uskršnjem otoku

Žitelji Uskršnjeg otoka su isklesali preko 600 ogromnih kamenih glava i postavili ih uzduž čitave obale. Ovi kipovi su vjerojatno predstavljali moćne poglavice. Neki su viši i od 12 m.

Maori

Oko 750. godine pleme Maora je krenulo s polinezijskih otoka i stiglo do Novog Zelanda. Prvo su živjeli od ribolova, skupljanja voća i lova na velike ptice. Kasnije su uzgajali povrće. Do 1500. godine Maori su postali veoma ratoborni.

Maorski poglavica

Prvi Australci

Aboridžini su stigli u sjevernu Australiju prije oko 40.000 godina. Veći dio puta od jugoistočne Azije prešli su pješčice, jer je tada postojalo kopno. Aboridžini su živjeli od skupljanja biljaka i lova na životinje. Lovci su kao oružje koristili bumerang.

Aboridžinski lovci

Duhovi i tabui

Maori su se molili duhovima predaka. Osim toga, vjerovali su da su neki ljudi i mjesta sveti. Takvi ljudi i mjesta nazivaju se "tapu" ili tabu.

Amajlija s likom pretka

Duhovi iz vremena snova

Aboridžini vjeruju da su ih stvorili duhovi koji žive u vremenu snova. Neki duhovi su ljudi, a neki su životinje ili biljke.

Slika Dugine Zmije koja radi Aboridžine

Važni datumi

- o. 400. Naseljenici stižu na Uskršnji otok.
- o. 750. Maori stižu na Novi Zeland.
- o. 1000.-1600. Žitelji Uskršnjeg otoka postavljaju ogromne kamene glave.

Drvo banane

Ovaj čovjek sadi slatki krumpir.

Kula izgrađena za boža

Ovi ljudi donose darove jednom od svojih bogova.

1100

1200

1300

1400

1500

Inuiti

Sjevernoamerički starosjedioci

Narodi Sjeverne Amerike živjeli su na različite načine. Na ledenom sjeveru Inuiti su lovili tuljane i živjeli u igluima. U šumama su starosjedioci lovili jelene i skupljali orahe i bobice. Plemena na sjeverozapadu su živjela uglavnom od ribolova, a u Velikim ravninama su uzgajali kukuruz i lovili bizon. U pustinjama na jugozapadu i oko rijeke Mississippi razvili su se drukčiji načini života.

Stanovnici sume

Karta sjeverne Amerike

Ova slika prikazuje grad u dolini rijeke Mississippi. Dio jedne kuće je uklonjen da bi se vidjela unutrašnjost.

Gradovi oko Mississippija

Oko 700. godine zemljoradnici iz doline rijeke Mississippi počeli su podizati gradove. U središtu grada nalazili su se poravnati zemljani brjegovi. Najveći grad, Cahokia, imao je više od stotinu brjegova. Pod brjegovima su sahranjivani poglavice, zajedno s posudom, ukrasima i draguljima.

Glinene boce iz doline Mississippija

Pueblo plemena

Oko 750. godine neka pustinjnska plemena su počela graditi sela s kućama na više katova. Takva su sela nazvana pueblo, pa je i narod koji je u njima živio nazvan Pueblo.

Na ovoj slici puebloa dio jedne kuće je uklonjen da bi vidjeli što se događa unutra. *

Sejčaci uzgajaju kukuruz, grah i pamuk.

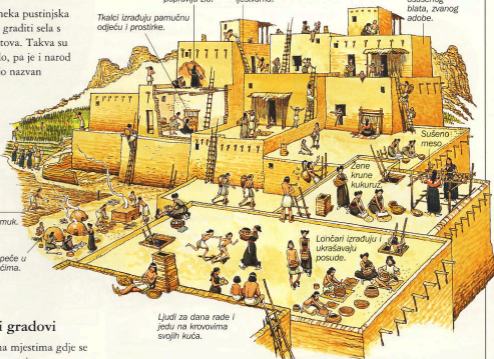
Lončarija se peče u posebnim pećima.

Tkalci izrađuju pamučnu odjeću i prostirke.

Ova žena popravlja zid.

Na krovove se stiže ljestvama.

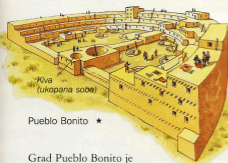
Zidovi su od osušenog blata, zvanog adobe.

Ljudi za dana rade i jedu na krovovima svojih kuća.

Trgovački gradovi

Gradovi su nicali na mjestima gdje se narod Pueblo radi trgovine susretao s drugim plemenima.

Pueblo Bonito *

Grad Pueblo Bonito je izgrađen u dubokoj dolini i okružen gustom mrežom putova. U njemu je živjelo oko 1200 ljudi, u 800 soba. U središtu grada nalazilo se nekoliko ukopanih soba, kiva. Te sobe su korištene za vjerske svečanosti i sastanke.

Obrti naroda Pueblo

Narod Pueblo je izrađivao ukrase od ugljačanog kamena, odjeću od jarko obojenog pamuka i glinene posude s izražajnim šarama.

Slika s Pueblo lončarije *

Pueblo krčag *

Probušene posude

U grobove Pueblo poglavica ostavljane su posebne posude. Svaka je bila probušena, kako bi se iz njih oslobodio duh naslikanih likova.

Pogrebna posuda *

Važni datumi

- o. 700. Prvi gradovi u dolini Missisippija.
- o. 750. Pueblo narod počinje graditi sela.
- 1300. Pueblo narod napušta gradove i sela.
- o. 1500. Mississippi narod napušta svoje gradove.

Aztečko carstvo

Karta Aztečkog carstva

Ova slika prikazuje dio grada Tenochtitlana.

Azteci su bili litalački, ratnički narod koji je u središnji Meksiko stigao oko 1300. godine. Naselili su se na otoku jezera Texcoco i počeli graditi selo Tenochtitlan. Tijekom sljedećih 200 godina Tenochtitlan se razvio u veliki grad, a Azteci su oko njega stvorili svoje carstvo.

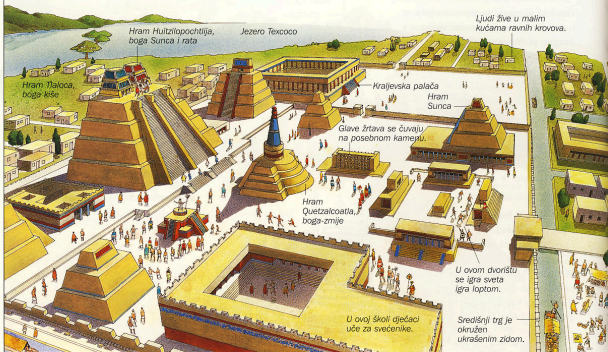
Grad na jezeru

Tenochtitlan se prostirao na skupini otoka uz obale jezera Texcoco. U središtu grada je bio krasan trg, prepun hramova u kojima su svećenici održavali obrede.

Žrtve Suncu

Azteci su vjerovali da će njihov bog Sunca, Huitzilopochtli, umrijeti ako mu ne pomažu. Zato su mu žrtvovali ljudska srca. Svećenici bi izvadili žrtvi srce, a tijelo bi bacili niz stubište hrama.

Aztečka godina

Aztecima je bilo važno znati kada treba održati sljedeću svečanost. Podijelili su 365 dana u godini na 18 mjeseci od po 20 dana. Za preostalih pet dana se vjerovalo da donose nesreću.

Vanijski prsten ovog kamenog kalendara pokazuje dane u godini.

Aztečki ratovi

Aztečka vojska je stalno ratovala protiv okolnih plemena. Pobjedjena plemena su im morala davati hranu i bogatstva koja su imala, a uzimali su i tisuće zarobljenika za žrtvovanje svojim bogovima.

Aztečki ratnik-oraco *

Plutajuća polja

Seljaci su punili velike košare zemljom i ostavljali ih da plutaju jezerom. Na tako dobivenim njivama uzgajali su kukuruz, grah i čili papriku.

Aztečki bog štiti kukuruz

Ptica nasrće na kukuruz

Stabljika kukuruza

Bog usjeva i proljeća

Zanati

Mnogi Azteci su radili kao lončari, tkalci i tesari. Kipari su klesali ogromne kipove, a obrtnici su izrađivali prekrasan nakit od zlata i perja.

Zlatni privjesak

Kraj carstva

Godine 1519. u Meksiko je stigao španjolski pustolov Hernando Cortés, odlučan pokoriti Azteke. Azteci su se preplašili španjolskih pušaka i konja. Neki su mislili da je to Quetzalcoatl, bog-zmija, sišao na Zemlju.

Maska Quetzalcoatla

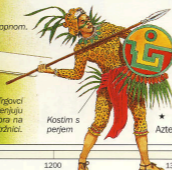
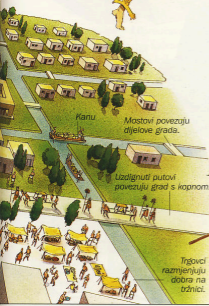
Cortés nije odmah napao Azteke, ali je 1521.

osvojio Tenochtitlán i zarobio stanovništvo. Nakon tog poraza mnogi Azteci su pomrli od bolesti koje su donijeli Europljani i njihove je kulture ubrzo nestalo.

Poraz Azteka

Španjolska vojska na konjima.

Španjolski vojnici pucaju u Azteke.

Kostim s perjem

Štit od perja

* Aztečki ratnik

Važni datumi

- o. 1300. Azteci stižu u dolinu Meksika.
- o. 1325. Azteci počinju izgradnju Tenochtitlána.
- o. 1420. Azteci počinju pokoravati okolna plemena.
- o. 1500. Azteci vladaju Meksičkom dolinom.
- 1521. Cortés pobjeđuje Azteke.

Maje i Tolteci

Narod Maja je živio u malim kraljevstvima u džungli i ravninama Srednje Amerike. Njihovi vladari su bili i svećenici i ratnici.

Majanski kralj sa slugom

Bogovi i kraljevi

Maje su vjerovali u mnogo bogova i žrtvovali su im ljudsku krv. Vjerovali su da i njihovi kraljevi imaju moć bogova. Majanski kraljevi su sahranjivani ispod hramova, a narod im se molio kao bogovima.

Ova maska od žada je pronađena u grobnici majanskog kralja.

Karta Srednje Amerike

Kameni gradovi

Svako majansko kraljevstvo je imalo veličanstvenu prijestolnicu izgrađenu od kamena. U gradu je živio kralj s plemićima, svećenicima i vojskom. Seljaci su u grad donosili hranu i dolazili gledati veličanstvene svečanosti koje su tu održavane.

Ova slika prikazuje svečanost u gradu Maja.

Kralj prinosi žrtvu na vrhu stepenica.

Hramovi su prekriveni uklesanim slikama.

Seljaci promatraju svečanost

Glazbenici

Svećenici i ratnici

Narod moli bogove za dobru žetvu.

Plemići plešu i pjevaju.

Ovi ratni zarobljenici bit će žrtvovani bogovima.

Igra života i smrti

Mladi ratnici su igrali žustru igru loptom, koja je predstavljala bitku na život i smrt. Na kraju utakmice neke bi igrače smaknuli.

Ova slika prikazuje igru loptom.

Igrači udaraju gumeni loptu rukama, koljenima i kukovima.

Brojanje dana

Svećenici-astronomi su proučavali zvijezde i izmislili su dva kalendara. Jedan je bio vrlo precizan kalendar od 365 dana. Drugi je bio vjerski kalendar koji je pomagao svećenicima u proricanju budućnost. Po kalendaru su pisali posebnim znakovima za riječi i brojeve.

Dio majanskog kalendara

Točke, crte i krivulje pokazuju datume.

Kip toltečkog ratnika

Uspón Tolteka

Oko 850. godine većina Maja se preselila na sjever, na današnji Yucatán. Za to vrijeme u Meksiku su se širili Tolteci. Njihova prijestolnica se zvala Tula. Bavili su se ratovanjem, trgovinom i zanatima.

Grad Chichén Itzá

Oko 1100. godine plemena napadača su potisnula Tolteke iz Meksika na Yucatán. Mnogi Tolteci su naselili majanski grad Chichén Itzu. Gradski Hram ratnika vjerojatno su zajednički podigli Maje i Tolteci.

Kip iz Hrama ratnika

U ovoj zdjeći su možda stajala ljudska srca prinášena na žrtvu.

Kraj Chichén Itzé

Oko 1160. godine divlja plemena sa sjevera su počela napadati Chichén Itzu. Tolteci su se razbjegli, a Maje su se preselili u nove gradove, poput Mayapana. No, oko 1500. godine majanska kraljevstva su svedena na tek nekoliko malih gradova.

Važni datumi

- o. 600. Maje na vrhuncu moći.
- o. 850. Maje napuštaju gradove na jugu.
- o. 900.–1000. Tolteci vladaju Meksikom.
- o. 1100. Tolteci stižu u Chichén Itzá.
- o. 1160. Chichén Itzá je napadnuta i Tolteci bježe.
- o. 1500. Maje žive samo u nekoliko malih gradova.

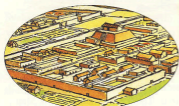
Kraljevstva Anda

Na uskom pojasu zemlje između planina Anda i Tihog oceana živjelo je nekoliko plemena, a jedno od najmoćnijih bilo je Chimú. Oko 1100. godine, pleme Chimú je počelo pokoravati okolna plemena i stvarati kraljevstvo.

*
Zlatni nož prikazuje Chimú plemića

Grad Chan Chan

Dio grada Chan Chana

Oko 1200. godine kralj i plemići su iz prijestolnice naroda Chimú, Chan Chana, vladali velikim kraljevstvom. Lončari, tkalci i zlatari su radili u gradu, a seljaci su donosili hranu iz okolnih sela.

Ukras u obliku ribe

Lončarja Chimúa

Slika čovjeka sa zmijom

Uspon Inka

Inke su živjeli u malom planinskom kraljevstvu oko grada Cuzco, ali je njihov kralj Pachacuti 1438. odlučio osvojiti još zemalja. Inke su pobjedili narod Chimú i osvojili područja na jugu, stvarivši kraljevstvo koje se protezalo uz obale Tihog oceana.

Vođenje računa

Carstvo Inka je bilo odlično organizirano i svi su imali posla. U gladnim godinama dijelile su se zalihe hrane i njegovali su se bolesnici. Službenici su vodili zabilježke u obliku čvoriča na konopcu koji se zvao quipus (kipi).

Quipus *

Planinski grad Machu Picchu *

Karta kraljevstva Chimú i Inka

— Granica kraljevstva Chimú
□ Carstvo Inka na vrhuncu moći

Kameni gradovi

Iako nisu poznavali kotač ni metal, Inke su gradili fantastične kamene gradove. Svaki je imao hramove, zvjezdarnice i palače, kao i obične kuće.

Na putu

Mreža putova povezivala je sve dijelove carstva Inka. Putovima su se koristili seljaci, trgovci, glasnici i vojnici. Car je često putovao kako bi provjerio jesu li mu podanici vjerni.

Ova slika prikazuje vladara Inka kako putuje carstvom.

Most od lijana

Skladište za hranu

Trgovci nose hranu na tržnicu.

Vojnici marširaju u rat.

Putnici mogu preneti u svatštima.

Seljaci uzgajaju papriku, čili, kukuruz i krumpir.

Novi glasnik će torbu ponijeti do sljedećeg svatšista.

Glasnik nosi torbu s quipusom.

Cara nose na prijestolju.

Ljame nose teret.

Carska garda

Dječvare plesu i pjevaju.

Svećenik

Glasbenici sviraju caru.

Kraj Inka

Skupina španjolskih vojnika napala je Inke 1532. godine. Predvođeni Franciscom Pizarrom, zarobili su i ubili cara Inka. To je Inkama bio veliki udarac i za nekoliko godina njihovo je carstvo propalo.

Važni datumi

- o. 1100. Narod Chimú počinje stvarati kraljevstvo.
- o. 1500. Inke se naseljavaju oko Cuzca.
- 1438–1471. Pachacuti je car Inka.
- 1438–1525. Carstvo Inka raste.
- 1476. Inke osvajaju kraljevstvo Chimú.
- 1532. Španjolski konkvistadori napadaju Inke.
- o. 1540. Kraj carstva Inka.

Umjetnici Italije

Oko 1350. godine umjetnici i mislioci u sjevernoj Italiji zainteresirali su se za umjetnost, arhitekturu i učenje drevne Grčke i Rima. Na osnovi onoga što su doznali počeli su stjecati nove ideje. Taj pokret je nazvan renesansa, što znači "ponovno rođenje".

Firenca i porodica Medici

Najmoćniji pokrovitelj umjetnosti u renesansi bila je bankarska porodica Medici iz Firence. Mediciji su poticali umjetnike i znanstvenike da djeluju u njihovom gradu i mnoge nove ideje su se pojavile upravo u Firenci.

Mecene

Kneževi, pape i trgovci su plaćali umjetnicima, arhitektima i piscima i poticali ih da stvaraju. Bogataši koji su pomagali umjetnike nazivaju se mecene.

Ova slika prikazuje glavni trg u Firenci.

U ovoj palači se sastaju gradski plemići, signori.

Medalja s portretom Lorenza de' Medicija, čuvenog mecene

Svećenici

Oni ljudi, zvani signori, upravljaju gradom. Novi se brajru svaki dva mjeseca.

Prosjak

Bogatij trgovac tkaninom

Djeca porodice Medici

Lorenzo de' Medici predvodi povorku kroz grad, na pozdrav posjetiteljima iz Rima.

Arhitekti

Arhitekti su projektirali zgrade sa stupovima, svodovima i kupolama. Takav stil gradnje stvorili su Grci i Rimljani i zove se klasična arhitektura.

Katedrala u Firenci

Jedan od prvih primjera novog klasičnog stila je katedrala u Firenci, koju je projektirao arhitekt Brunelleschi.

Ovaj natkrivni prostor se zove lođa. Tu se održavaju skupovi.

Znanstvenici razgovaraju o novim zamislima

Arhitekt pokazuje mecenaj planove.

Odvjetnici

Slikar skicira zgradu.

Slikari

Primavera, slika Sandra Botticellija, prikazuje legendu o dolasku proljeća.

Nadahnuti grčkom i rimskom umjetnošću, slikari su pokušavali svoja djela učiniti što životnijima. Otkrili su da se predmeti u daljini čine manjima. Taj efekt je nazvan perspektiva i korišten je kako bi se slikama dao osjećaj dubine.

Prije renesanse europski su umjetnici slikali uglavnom vjerske teme, ali oko 1400. godine talijanski su umjetnici postali mnogo poduzetniji. Osim vjerskih tema, slikali su portrete, pejzaže, suvremene događaje i prizore iz grčkih i rimskih mitova.

Kipari

Kipari su kopirali grčke i rimske kipove i koristili žive ljude kao modele za svoja djela. Čak su proučavali leševe, kako bi doznali kako funkcioniraju kosti i mišići. Kipovi iz renesanse izgledaju vrlo životno, snažno i ljupko.

Kip Davida, biblijskog junaka, djelo je kipara i slikara Michelangela.

Ideje i izumi

Početkom 15. stoljeća mnogi su ljudi proučavali djela drevnih Grka i Rimljana. To im je omogućilo da shvate koliko ljudska bića mogu postići i počeli su vjerovati u ljudske sposobnosti. To vjerovanje je nazvano humanizam i širilo se cijelom Europom, jer su umjetnici, pisci i znanstvenici iskušavali nove ideje.

Znanstvenici i izumitelji

Tijekom renesanse ljudi su počeli postavljati pitanja o svijetu oko sebe. Izvodili su znanstvene pokuse i proučavali biljke, životinje i ljude. Izumitelji su razrađivali nove ideje za ure, oružje, teleskope, vodene crpke i druge strojeve.

Ova slika je zasnovana na skici stroja za letenje Leonarda da Vincija.

Ovaj leteći stroj bi bio previše težak da poleti.

Obrazovanje

Prije renesanse školovali su se samo svećenici, ali u 15. stoljeću to se počelo mijenjati. Dječaci iz bogatih obitelji su išli u školu, a bogate djevojčice su kod kuće imale kućne učitelje. Učenici su proučavali djela Grka i Rimljana, kao i glazbu, umjetnost i strane jezike.

Dječaci u školi

Leonardo da Vinci

Leonardo da Vinci je savršen primjer obrazovanog čovjeka renesanse. Bio je umjetnik, pronalazač, arhitekt i glazbenik.

Izrađivao je detaljne crteže životinja i ljudi i nacrt nevjerojatnih strojeva.

Leonardo da Vinci

Ove pedale pokreću krila gore-dolje.

Skice ljudskog tijela koje je načinio Leonardo da Vinci

Leonardo je secirao leševe kako bi ih mogao proučavati i crtati.

Alkemičari

Mnogi ljudi renesansne Europe su se bavili alkemijom.

Pokušavali su pretvoriti običan metal u zlato, a neki su mislili da je moguće pripremiti i čarobni napitak za pomlađivanje. Alkemičari su naučili kako se pripravljaju kemikalije i izmislili mnoge dijelove znanstvenog pribora.

Alkemičarski laboratorij

Posude za kuhanje kemikalija

Ovaj čovjek važe prah vagom.

Alkemičar čita upute iz rukopisa.

Pješčani sat za mjerenje trajanja eksperimenta

Ovaj dječak tučkan u mužaru ustrajava prah.

Pisci i mislioci

Pjesnici su počeli pisati o ljudskim osjećanjima, a mislioci su raspravljali o tome kako treba upravljati državom. Talijan po imenu Niccolò Machiavelli napisao je knjigu *Vladar*, u kojoj je tvrdio da vladar uvijek treba činiti ono što je najbolje za njegovu zemlju, čak i ako tako ispada okrutan i nemilosrdan.

Niccolò Machiavelli

Rođenje tiskarstva

Oko 1450. godine Nijemac po imenu Johann Gutenberg izmislio je tiskarski stroj koji je tiskao knjige, stranicu po stranicu. Dotad su se sve knjige u Europi prepisivale rukom.

Drvena presa

Papir

Metalna slova poredana u blok i premazana tintom

Tiskarski stroj

Stranica iz jedne od prvih tiskanih knjiga

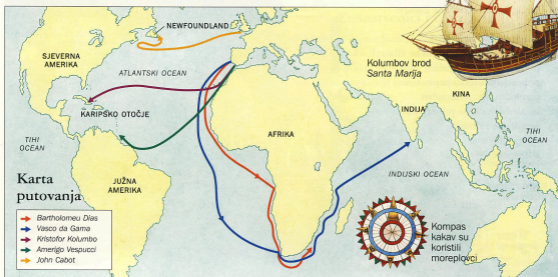
Uskoro su tiskarski strojevi postojali u cijeloj Europi. Knjige su se tiskale brzo i jeftino, a to je pomoglo širenju novih ideja renesansnih mislilaca i znanstvenika.

Važni datumi

- o. 1350. U Italiji počinje renesansa.
- 1449.–1492. Život Lorenza de' Medicija.
- 1452.–1519. Život Leonarda da Vinci.
- 1455. Gutenberg tiska prvu knjigu, primjerak Biblije.
- 1469.–1527. Život Niccolò Machiavellija.

Istraživačka putovanja

Ljudima srednjovjekovne Europe veliki dijelovi svijeta su bili potpuno nepoznati. Istraživači i trgovci su stigli do sjeverne Afrike, Indije i Kine, ali nitko nije imao pojma o postojanju Amerike.

Ova karta iz 1489. godine prikazuje kako su ljudi tog vremena vidjeli svijet.

Pronalazak puta na istok

Oko 1450. godine europski su trgovci očajnički željeli pronaći morski put na Istok. Svila i začini iz Indije i Kine su bili vrlo traženi, ali su se morali prenositi kopnom, na dugim i opasnim putovanjima.

Pedro Navigator

Portugalski princ Pedro, poznat kao Pedro Navigator, bio je uvjeren da brodovi mogu stići do Indije ako oplove Afriku.

Pedro Navigator

Uvjero je portugalske istraživače da plove na jug, iako se vjerovalo da južna mora obiluju čudovištima. Pedro je financirao gotovo 20 ekspedicija uzduž zapadne obale Afrike.

○vako je tadašnji umjetnik zamišljao morsko čudovište

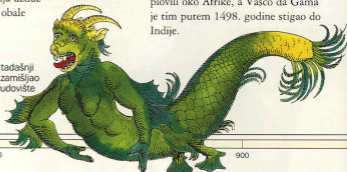
Oplovljivanje Afrike

Oluja je 1487. godine odnijela brod portugalskog istraživača Bartolomea Diasa oko južnog vrha Afrike.

Dio karte s brodom koji oplovljuje jug Afrike

Nakon toga su i drugi brodovi plovili oko Afrike, a Vasco da Gama je tim putem 1498. godine stigao do Indije.

Kristofor Kolumbo

Većina ljudi u srednjem vijeku vjerovala je da je svijet ravan, ali neki su mislili da je okrugao. Talijanski kapetan po imenu Kristofor Kolumbo bio je uvjeren da će do Kine stići ako zaplovi na zapad i obide oko svijeta. Uvjerio je španjolskog kralja i kraljicu da financiraju takvo putovanje.

Kolumbovi brodovi čekaju u luci.

Slika prikazuje Kolumba na polasku iz Španjolske.

★

Mornari projevavaju zalihu hrane za put.

Kolumbo

Španjolski kralj Ferdinand

Kraljica Isabella

Dvorjani

Kolumbo pronalazi kopno

Nakon pet tjedana plovidbe Kolumbo je naišao na kopno, otočje uz Srednju Ameriku. Mislio je da je stigao na Istok, ali ljudi su uskoro utvrdili da se radi o uzbudljivoj novoj zemlji. Nazvali su je Novi svijet.

Kolumbo stiže na Antile (zване i Zapadna Indija).

Amerigo Vespucci

Drugi Talijan, Amerigo Vespucci, stigao je 1499. do američkog kopna. Vespucci je plovio niz obalu Južne Amerike, sve do ušća Amazone. Amerika je 1507. dobila ime po njemu.

Amerigo Vespucci

John Cabot

Iz Engleske je 1497. krenula ekspedicija kapetana Johna Cabota. Cabot je prešao Atlantski ocean u potrazi za Indijom, ali je stigao do Newfoundlanda, uz obalu Sjeverne Amerike.

Starosjedioci dočekuju moremare poklonima.

Kolumbo

Mornari podižu križ

Važni datumi

- o. 1420.–1460. Pedro Navigator poriče portugalske moreplovice.
- 1487. Bartolomeu Dias oplovljuje Afriku.
- 1492. Kristofor Kolumbo otkriva Antile.
- 1497. John Cabot stiže do Newfoundlanda.
- 1498. Vasco da Gama plovi do Indije.
- 1499. Amerigo Vespucci stiže do Južne Amerike.

Vremenska tablica

Ova tablica prikazuje što se i u koje vrijeme događalo u različitim dijelovima srednjovjekovnog svijeta.

GODINA	AMERIKA	EUROPA	AFRIKA
prije 500			429. Vandali osvajaju sjevernu Afriku.
500.	 <p>o. 600. Vrhunac civilizacije Maja.</p> <p>Majanska maska</p>	<p>o. 450. Angli, Saksunci i Juti počinju vladati Britanijom.</p> <p>481.-511. Klovis stvara Franačko kraljevstvo.</p> <p>507. Vizigoti osvajaju Španjolsku.</p> <p>527.-565. Justinijan vlada Bizantinskim carstvom.</p> <p>Novčić s Justinijanovim likom</p>	<p>533. Bizantinci osvajaju sjevernu Afriku.</p> <p>697. Arapi osvajaju sjevernu Afriku.</p>
700.	<p>o. 700. Narod Mississippija počinje graditi gradove.</p> <p>o. 850. Mnogi mayanski gradovi su napušteni.</p>	<p>711. Mauri osvajaju Španjolsku.</p> <p>o. 790. Vikinzi počinju pljačkanje po Europi.</p> <p>800.-814. Vladavina Karla Velikoga.</p> <p>o. 862. Rurik stvara kraljevstvo u Rusiji.</p>	<p>o. 700. Vrhunac kraljevstva Gana.</p>
900.	<p>o. 900. Narod Pueblo počinje graditi gradove.</p> <p>o. 900.-1200. Vrhunac moći Tolteka.</p> <p>o. 1000. Olaf Ericson stiče u Sjevernu Ameriku.</p>	<p>962.-973. Oton I. je prvi sveti rimski car.</p> <p>1037.-1492. Kršćani oslobađaju Španjolsku od Maura.</p> <p>1054. Kršćanska crkva se dijeli na Katoličku i Pravoslavnu.</p> <p>1066. Normani osvajaju Englesku.</p> <p>Otonova kruna</p>	<p>969.-1171. Egipptom vladaju Fatimidi.</p> <p>o. 1000. Nastanak kraljevstva Benin i Ife.</p>
1100.	<p>o. 1100. Početak civilizacije Chimu.</p>	 <p>o. 1100. Kraj vikiniških pljačkanja.</p> <p>1215. Engleski kralj John potpisuje Magna Carta.</p> <p>Kralj John</p> <p>o. 1250.-1480. Mongoli vladaju južnom Rusijom.</p>	<p>o. 1200. Nastanak kraljevstva Mali.</p> <p>1250.-1517. Egipptom vladaju Mameluci.</p>
1300.	<p>o. 1300. Narod Pueblo napušta svoje gradove.</p> <p>o. 1345. Početak civilizacije Azreka.</p> <p>Aztečki ratnik</p> <p>1438. Početak civilizacije Inka</p> 	<p>o. 1300. Grad Moskva stječe moć.</p> <p>1337.-1453. Francuska i Engleska vode Stogodišnji rat.</p> <p>1347.-1353. Europom hara kuga.</p> <p>o. 1350. U Italiji počinje renesansa.</p> <p>1378.-1417. Sukob papa iz Avignona i Rima.</p>	<p>o. 1350. Vrhunac moći grada Veliki Zimbabve.</p> <p>Katedrala u Firenci</p>
1450.	<p>1492. Kolumbo otkriva Anile.</p>	<p>1453. Oromanski Turci zauzimaju Konstantinopolj. Kraj Bizantinskog carstva.</p>	<p>o. 1450. Portugalci počinju trgovati u zapadnoj Africi.</p>

AZIJA			AUSTRALIJA
BLISKI ISTOK	JUŽNA AZIJA	DALEKI ISTOK	
<p>o. 570-632. Život Muhameda.</p> <p>632. Arapski kalifi počinju izgradnju Islamskog carstva.</p>		<p><i>Brod cara Sulja</i></p> <p>581. Početak kineske dinastije Sui.</p> <p>618. Početak kineske dinastije Tang.</p>	<p>o. 400. Naseljavanje Uskršnjeg otoka.</p>
<p>750. Dinastija Abasida vlada Islamskim carstvom iz Bagdada.</p>	<p>711. Arapi osvajaju sjevernu Indiju.</p> <p>886. U južnoj Indiji osnovano kraljevstvo Chola.</p>	<p>802. U Kambodži je nastalo kraljevstvo Kmera.</p> <p>858. Porodica Fujiwara preuzima vlast u Japanu.</p> <p>868. U Kini je tiskana prva knjiga.</p>	<p>o. 750. Maori stižu na Novi Zeland.</p> <p><i>Maorska amajlija</i></p>
<p>1055. Seldžučki Turci osvajaju Bagdad i vladaju Islamskim carstvom.</p> <p>1071. Seldžučki Turci pobjeđuju Bizantince u bitci kod Manzikera.</p> <p>1096. Početak križarskih ratova.</p> <p>1099. Križari osvajaju dijelove Palestine.</p>		<p>960. Početak kineske dinastije Sung.</p> <p><i>Silka iz razdoblja Sung.</i></p>	<p>o. 1000. Početak izgradnje kamenih glava na Uskršnjem otoku.</p>
 <p>1258. Mongoli osvajaju Bagdad.</p> <p>1290. Osman I. započinje izgradnju Otomanskog carstva.</p> <p><i>Osman I.</i></p> <p>1291. Kraj križarskih ratova.</p>	<p>1206. Sultani Delhija počinju vladati sjevernom Indijom.</p>	<p>1192. Šoguni počinju preuzimati vlast u Japanu.</p> <p>o. 1230. U Tajlandu je stvoreno kraljevstvo Sukhothai.</p> <p><i>Kip iz kraljevstva Sukhothai</i></p> <p>1206.-1226. Džingis kan stvara mongolsko carstvo.</p> <p>1279.-1368. Mongoli vladaju Kinom.</p>	
<p>1360-1405. Tamerlan izgrađuje novo Mongolsko carstvo.</p> <p><i>Tamerlan</i></p> 	<p>1336. U južnoj Indiji osnovano kraljevstvo Vijayanagar.</p> <p>1398. Tamerlan osvaja sjevernu Indiju.</p>	<p>1368. Početak kineske dinastije Ming.</p>	

Sadržaj

Srednji vijek

4	Pogled na srednji vijek	38	Trgovci i gradovi	72	Osvajači sjeverne Indije
6	Internetske veze	40	Pape	73	Kraljevstva južne Indije
8	Internetske stranice o srednjem vijeku	41	Neprijatelji crkve	74	Kraljevstva jugoistočne Azije
10	Bizantinsko carstvo	42	Gradnja katedrale	76	Kineske dinastije
12	Kraljevstva barbara	43	Odlazak na hodočašće	78	Zemlja samuraja
13	Povratak kršćanstvu	44	Redovnici i samostani	80	Istraživači i moreplovci
14	Uspion islama	46	Srednjovjekovna umjetnost	82	Pacifički narodi
15	Kraljevi i ratovi	48	Križarski ratovi	84	Sjevernoamerički starosjedinci
16	Arapski svijet	50	Crna smrt	86	Aztečko carstvo
20	Vikinzi kod kuće	51	Zločinci i odmetnici	88	Maje i Tolteci
22	Anglosaksonska Engleska	52	Keltska kraljevstva	90	Kraljevstva Anda
24	Carstvo Karla Velikog	54	Uspion Burgundije	92	Umjetnici Italije
25	Sveto rimsko carstvo	56	Ratovi ruža	94	Ideje i izumi
26	Normanska osvajanja	58	Mongolski osvajači	96	Istraživačka putovanja
27	Stogodišnji rat	60	Širenje Turaka	98	Vremenska tablica
28	Kraljevi, plemići i seljaci	62	Kraljevstva istočne Europe		
30	Vitezovi, vojnici i ratovi	64	Uspion Rusije		
32	Život u dvorcu	66	Borbe za Španjolsku		
34	Život na selu	68	Osvajači sjeverne Afrike		
36	Život u gradu	69	Gradovi istočne Afrike		
		70	Kraljevstva zapadne Afrike		

